БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының
Тыва область болгаш Қызыл хоорай комитеттериниң,
ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1925 чылда үндезилетинген

1955 ЯНВАРЬ 5 СРЕДА № 3 (3197)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунда (1 арын).

Чкалов областың «Большевик» МТС-тин комбайнёру А. А. Веретинге Күш-ажылдың Маадыры атты тыпсыр дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы (1 арын).

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге (1 арын).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ: С. Алеет.— Бүдүрүлгеге партия организациязының удуртукчу ролүн бедидер (2 арын).

М. Чамбал-оол.— Социалистиг чаруштың түнелин үндүрген (2 арын).

М. Бичe-Уруг. — Хөй сүт саалдазы дээш бистиң демиселивис (2 арын).

Д. Сюрюн-оол.— МТС-тин чөвүлел хуралы (2 арын),

М. Бичевников. —Тараа культураларының дүжүттүүн бедидери дээш (3 арын).

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР (3 арын).

А. Кузнецов.—Ниитилел амыдыралынга политэкономияның ужур-дузазы (3—4 арыннар).

Улус демократиязының чурттарында (4 арын).

Вьетнамның улус армиязының дээди командылалының сагындырыг бижии (4 арын).

БЕШКИ БЕШ ЧЫЛДЫҢ ДООСТУР ЧЫЛЫ

Белген 1955 чыл — бешки беш чылдың доостур чылы. ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң бешки беш чыл планы Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле күүгле күүсетинген турар эвес, харын ажыр күүсетинген турар дээрзинге совет кижилер быжыг бүзүрелдиг. Ооң түңнелинде бистиң ынак Төрээн чуртувус улам-на күчү шыдалдыг болуп, коммунизмче оруктап бурунгаар улуг базымны кылыр.

Маадырлыг совет улустуң тургузукчу күш-ажылы, хөй миллион массаларның чогаадыкчы инициативазы—бистиң экономикавыстың чайгылыш чок көдүрүүшкүнүнүң үнер дөзү ол.

Москваның болгаш Москва областың, Ленинградтың болгаш Ленинград областың, Киевтиң болгаш чурттуң машина тудуунуң күчүлүг базалыг өске-даа индустриалдыг төпторинин үлетпүрү 1954 чыллың планын хуусаа бетинде күүсеткени билдингир болгай. Совет нефтичилер, электростанцияларның, демир орук транспортунуң, ССРЭ-ниң калбак хереглелдиң үлетпүр бараанларының, тудуг материалдарының үлетпүрүнүң, далай болгаш хем флодунуң министерстволарының бүдүрүлгелериниң ажылдакчылары, кан эзилдиркичилери болгаш прокатчиктер, саазын болгаш целлюлоза үлетпүрүнүң ажылдакчылары чылдың бүдүрүлге программазын хуусаа бетинде доосканнар. Күрүне болгаш кооператив садыының ажылдакчылары үүрмектеп садыглаар бараан саарылгазының чыл планын хуусаа бетинде дооскан. Шакөрлар болгаш химиктер чыл планын күүсеткениниң дугайын илеткээннер.

Муң-муң бүдүрүлгелериниң болгаш тудугларның, эң улуг дээн индустриалдыг төпторинин, үлетпүрүнүң хөй-хөй чугула адырларының 1954 чылдың планын хуусаа бетинде күүсеткени бистиң улус ажыл-агыйывыстың иштинде кайы хире эң байлак курлавырлар бар болуп турарын база дагын тодаргайы-биле көргүзүп турар-дыр. Ол курлавырларны долдур, эң өкі ажыглазары, хамыктың мурнунда социалистиг экономиканың бүгү адырларының күчүлүг фундаментизи болуп турар аар индустрияның улам ынай көдүрүүшкүнүнге бо чылын улам улуг бүдүрүлгечи тиилелгелерни чедип алыры, — үлетпүр ажылдакчыларының патриоттуг хүлээлгези ол болур.

Бешки беш чылды хуусаа бетинде күүседири дээш бүгү улустуң социалистиг чарыжы чурттуң иштинде чаа чылдың баштайгы хүннериниң эгелээш-ле улам калбарып турар. Ол чарышка тодаргай хүлээлгелерни алган Москваның мурнакчы бүдүрүлгелериниң коллективтериниң инициативазы Ленинградтың, Киевтиң, Минскиниң, Донбасстың болгаш Уралдың, Сибирьниң болгаш Поволжьениң, Прибалтиканың болгаш Казахстанның, Закавказьениң болгаш Ортазы Азияның хөй-хөй бүдүрүлгелериниң коллективтерин хаара туткан. Ам сорулга чүл дээрге, мурнакчы коллективтерниң үлегерин бүдүрүлгелериниң болгаш тудугларның шуптузунуң эдерип салгаары болур.

Коммунистиг партия совет кижилерни бурунгаар могаг чокка чоруур, чедип алдынган түүлге кажан-даа оожургавас, четпестерге, бот-тогдунуушкуннуң болгаш билиргээшкиннинг кандыг-даа янзылыг илерээшкининге удур аптеш чокка демисежир деп өредип турар. Бистиң чедишкиннеривис алызындан улуг. Ынчалзажок бисте ажыл-агый тургузуушкунунуң элээн хөй участоктарында хожудаашкын болгаш сандаргай чоруктар ам-даа бар деп чүведен карак чажырар болза, алдагдал болур ийик, ынчангаш ындыг чоруктарга удур шиитпирлиг шавар-халдаашкынны чорудары эргежок чугула. Хөй-хөй бүдүрүлгелер, ооң турржук үлетпүрүнүң чамдык адырлары безин эрткен чылын бүдүрүлге планнарын, ылаңгыя кылыгларның ассортиментизинин болгаш номенклатуразының талазы-биле күүсетпээн, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүрер, продукцияның шынарын өкижидер болгаш бот-үнезин чиигедир талазы-биле онаалгаларны күүсетпээн. Ындыг четпестерге ооң ынай шыдажыр аргажок.

1955 чылда бистиң чуртувустуң мурнунда туруп турар сорулгаларны чедишкиниг шиитпирлээр төлөөде, улус ажыл-агыйының бүгү адырларына, бүдүрүлге бүрүзүнге болгаш тудуг бүрүзүнге, колхоз болгаш совхоз бүрүзүнге, машина-трактор станциязы бүрүзүнге бүдүрүлге онаалгаларының чугаажок, деп хемчээлдиг күүселдезин хандырган турары эргежок чугула. Ол сорулга-биле хүн бүрүзүн болгаш шак бүрүзүн долу үнелиг ажыглаар херек. Фабрикаларның, заводтарның, шахталарның, тудугларның, демир оруктарның, пароход черелериниң ажылында таарымча чок чоруктарны дүргени-биле узуткаары, продукция бүдүрүн үндүреринин графигин хүн келген тулум шыңгыы сагыыры — эң чугула сорулга.

Улус ажыл-агыйын улам ынай көдүреринин алдарлыг болгаш шиитпирлиг түүлү болза, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң бүгү хемчеглер-биле бедидери болур. Партияның XIX съездизинин бешки беш чыл планының талазы-биле директиваларында күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн үлетпүрге барык 50 хуу болгаш тулуда — 55 хуу өстүрери өөрүнгени билдингир болгай. Ынчаарга ол онаалганы күүсеткен талазы-биле байдал кандыг болуп турарыл? Бешки беш чылдың эрткен дөрт чылдарының дүргузунда күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн үлетпүрге 33 хуу, а тулуушкунга — 32 хуу өскен. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдезинин ындыг темпизи четпес деп чүвени миннир херек. Ындыг турда боттуг ажыл төлевири бо үеним дүргузунда 37 хуу улгаткан, тодаргайлаарга бүгү беш чылда көрдүнген деңнелди шагда-ла ашкан. Ынчаарга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдези ажыл төлевириниң өзүлдезин мурнаар ужурлуг болгай. Чүгле ындыг турда бистиң ниитилеливис үргүлчүнүң социалистиг ыныдалыг туруп, бүдүрүлгени калбартып база аңаа үндезилээш улустуң материалдыг чаагай байдалын чайгылыш чокка бедидип шыдаар.

1955 чылда үлетпүрүнүң болгаш тулуушкунунуң ажылдакчылары күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң черле дыка бедишкинин чедип алыр апаар. Ол сорулга социалистиг чарыштың бүгү киржикчилериниң, бүгү ажыл-агый удуртукчуларының, партия, совет, профэвилел болгаш комсомол организацияларының кичээнгейиниң төвүнге турар ужурлуг. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улам ынай бедидериниң эрге-ажыктары комплексилиг механизацияны бүдүрүлгеге нептередирин күштелдиреринде, ооң-биле чүгле кол эвес, харын бүдүрүлгениң үелер аразындагы, аар-саар чорудулгаларын база хаара тударын негеп турар. Бар техниканы улус ажыл-агыйының бүгү адырларынга долу үнелиг ажыглаар дугайында айтырыг оңза чидии-биле түргүстүнүп турар. Дериг херектеди, машиналарны, чиг-этти ажыл-агыйжы ёзу-биле көрбес чоруукка төнчүнү дораан салыр херек.

Үлетпүр ажылдакчылары бешки беш чылды хуусаа бетинде күүседириниң шиитпирлиг түүлү болур бүдүрүлге курлавырларын болдунар-ла шаа-биле эң долу болгаш эң өкі ажыглаар хүлээлгелиг. Министерстволар, кол эргелелдер, трестилер, бүгү ажыл-агый удуртукчулары болгаш партия организациялары бүдүрүлгелериниң техниказын болгаш экономиказын хандыр билип, машиналарны болгаш бүгү дериг-херектеди эң таарымчалыг болгаш боттуг ажыглаарының, техниказны улам ынай сайзырангайжыдарының, күш-ажылды болгаш бүдүрүлгени организастаарын өкижидериниң аргаларын дилеп тывар хүлээлгелиг.

Бүдүрүлге чаартыкчыларының үнелиг чедип алыышкыннарын бүгү ажылчыннарның ортузунга өөренири болгаш калбаа-биле нептередири онза ужур-дузалыг. Магнитогорскиниң болгаш Кузнецкиниң металлургия комбинаттарының, «Запорожсталь» заводтуң, Златоустунуң болгаш Серовонуң металлургия заводтарының дуржулгазы ажылдың эң өкі дээн үлегер чижектерин чүткүлдүг нептередири күрүне планын чедишкиниг күүседиринге дыка улуг идигни бээр деп чүвени көргүзүп турар.

Чаа техниканы хөгжүдер, ону сайзырангайжыдар болгаш бүдүрүлгениң бүгү адырларына калбаа-биле нептередир дугайында сагыш салыышкынын хүн бүрү илередири эргежок чугула. Бисте техниктиг депшилге дээш демиселде таарымчалыг байдалдар ыракта-ла долдур ажыглатынмайн турар, харын чамдык тавары-лгаларда бот-оожургал болгаш билиргээшкин, бараскансыг болгаш шаптыланчак чоруктар бар болуп турары-биле эптежип болбас.

Эртем болгаш бүдүрүлге ажылдакчыларының хүлээлгези — техниктиг депшилгени бүгү хемчеглер-биле дүргедири, чаа эң болбаазырангай болгаш эң бүдүрүкчүлүг база камналгалыг машиналарны, станоктарны, механизмнерни болгаш өскедаа дериг-херектеди тургузар дугайында, күш-ажылдың бедик бүдүрүкчүлүг аргаларын калбаа-биле нептередир болгаш бүдүрүлгени эң өкі организастаар дугайында сагыш салыры болур. Партия, профэвилел, ажыл-агый болгаш комсомол организациялары кеззеде техниктиг депшилгениң бажынга туруп, бүдүрүлге чаартыкчыларының, мурнакчы конструкторларның, технологтарның, экономистерниң, рационализаторларның болгаш чогаадыкчыларның үнелиг эгелээшкиннерин идепкейлиг деткиир болгаш калбартыр хүлээлгелиг.

Бешки беш чылдың планын хуусаа бетинде күүседири дээш Социалистиг чарыш калбарзын!

(«Правданың» 1955 чылдың январь 3-теги мурнуку түүлү).

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге совет чогаалчыларның ийги Бүгү-эвилел съездизи бодунуң изиг байырын чедирип тур.

Бистиң улуг Төрээн чуртувустуң хөй национал дыг литературазының төлөөлекчилери бистер, бистиң литературавысты бурунгаар, чаа-чаа чедишкиннерже болгаш тиилелгелерже соксаал чок шимчедир дугайында ооң мерген угаанныг сагыш салыышкыны дээш төрээн Коммунистиг партиявыска боттарывыстың өөрүн четиргенивисти илергейлеп тур бис.

Коммунистиг партияның сорук кинргени болгаш удуртканы совет улус социалистиг экономиканың үндезинин —аар чү-шыдалын бүгү хемчеглер-биле быжыглап турар; делегейниң төөгүзүнде бир-ле дугаарында атомнуг ядроның санап четинмес энергиязы бистиң чуртувуста кижилериниң чаагай чоруунга бараан болуп эгелээн. Эң-не терең суглуг хемнерде —Волгада, Обьта, Ангарада гидростанциялар кыска хуусаада улай-улай удаа-дараа туттунуп турар; чүгле чаңгыс көдээ ажыл-агый чылының дүргузунда безин шагдакы өлчаан азы кажан-даа тарын көрбээн ниити шөлү 17 миллион ажыг гектар күр черлер аңдартынган. Бо бүгү болза, бүгүдээ өөренип, дээди өөредилге черлериниң студентилериниң саны ийи миллион кижи четкен чуртта болуп турар.

Совет Эвилелиниң акы-дуңма улустары боттарының бүгү материалдыг болгаш угаан-бодал күштериниң шапкын чечектелиишкинин болгаш көдүрүүшкүнүн чедип алган. Бистиң съездивистиң индири янзы-бүрү дылларда чогаадып кылын турар, ынчалза-даа чаңгыс аай сорулга-биле — коммунизмни тургузары дээш, бүгү улустарның аразынга тайбың болгаш найырал дээш демисел-биле каттышкан, сес чурукчуларының акы-дуңма найыралдажылгазының индири болган.

«Совет литературларның ийги съездизи барыын-чүктүн болгаш чөөн-чүктүн ол-ол литераторлары-биле, Кыдаттың, Индияның литераторлары-биле каастанып шиметинген турар...» дээрзинин дугайында бистиң Горькийивистиң сөстери бүткен. Бүгү делегейниң дешилгелиг чогаалчылары, улус демократиязының чуртларындан, капиталистиг чуртдардан бистиң өөнүктеривис болгаш аалчыларывыс биске найыралдың болгаш байырның сөзүн чедирип келгеннер, өлүмге удур, улустарны дайынче кинр чыгаптарынга белен карацгы күштериниң чимженишкиннериниге удур амыдырал дээш бистиң-биле кады үнүп көдүргеннер.

Прип бадып чыдар капиталистиг делегей кижи төрелгетенин сагыш сеткил талазы-биле дүренги, мораль талазы-биле бууразашкынныг байдалга тавары-лгаларын күзеп турар. Империализмниң литературазы кижини чагырып дорамчылаарын, өскерилге чок инстинктилерни өөскүдерин, «Кижи—ол дээрге чоргаар чаңгыланып турар!» деп сорукту горькийжи лозунгуну чок кылырын орадлажып турар.

Бистиң литературавыстың чогаалдарында ооң тыптып келгениниң баштайгы чылдарындан эгелээш кижиге болгаш кижи төрелгетенин чырыткылыг келир үеэзинге чайгылыш чок бүзүрел сиинникен. Ооң маадырларының—бүгү кижи төрелгетенинин аас-кежин дээш демиселчилериниң дүрзү-хевирлери бүгү чурттарның бодуун кижилериниге чоок болгаш эргим апарган. Бистиң литературавыстың күжү —ооң улустуң бүгү амыдыралы-биле, бүгү-ле бодалдары-биле, сагыш-сеткили-биле болгаш эрес-маадырлыг чоруктары-биле, Коммунистиг партияның маадырлыг демисели-биле хан-дамырындан холбаалышда.

Совет литература Октябрының социалистиг Улуг революциязының сорулгаларындан чарылбас. Бистиң хөй национал дыг литературавыстың төөгүзү социалистиг тургузугуп хөгжүлдезинин чурумалы, улуг бергелер-биле байлак улусчу демиселдиң чурумалы, кадыг-дошкун демиселге чедип алдынган улуг тиилелгелериниң чурумалы болуп турар.

Совет чогаалчылар боттарының романнарынга болгаш тоожуларынга, шүлүглелдериниге болгаш шиилериниге, шүлүктериниге болгаш ырларынга херек кырында боттуг чоруктуң шыннының, ооң революстуг хөгжүлдезинге илередирин күзеп турар.

Ийги Бүгү-эвилел съездизинге хүлээп алдынган ССРЭ-ниң чогаалчылар Эвилелиниң чаа Уставында социализм литературазының бедик угланышкынының дугайын чугаалаан бис.

Социализмден коммунизмче чоорту шилчишкиниң байдалында совет уран-чечен литератураның хөй-ниити чаартыкчы болгаш идепкейлиг-кижизидикчи ролю хемчээл чокка өзүп турар.

Совет литература болза, коммунизмниң идеяларының кайгамчыктыын болгаш улуг чаагайын бедик уран-чечен хевирге илередир, кижилериниң медерелинде капитализмниң артыышкыннарынга удур боттуг демисежир, боттарының маадырларының хевир-дүрүүлеринге оларның күш-ажылчы ажыл-чорудулгазының, хөй-ниити болгаш хууда амыдыралының бүгү-ле хөй янзы хевирлерин сиинктирер, амыдыралчы чөрүдөөлерни болгаш маргылдаалыг таварлажышкыннарны дидими-биле көргүзер хүлээлгелиг. Совет литература чүгле чаа чүвени көрүнчүктелдирип турар эвес, харын ооң тиилелгезинче бүгү хемчеглер-биле дузалап турар.

Совет уран-чечен литература совет кижилериниң патриоттуг сеткил-сагыжын бүгү-ле революстуг сорук-биле кижизидер, улустар аразынга найыралды быжыглаар, тайбыжының, демократиниң болгаш социализмниң күүлүг лагериниң улам ынайгы сырый каттыжышкынынга идигни бээр, пролетаржы интернационализмниң болгаш ажылчы чоннарның акы-дуңмалышкы эп-сеткил каттыштырылгазының идеязын бадыткаар хүлээлгелиг.

Бистиң чаа Уставывыстың ол сөстеринде чүгле бистиң күзел-чүткүлдериви эвес, харын совет социалистиг литератураның чедип апкан түүлдери база илеретинген. Бистиң литературавыстың ол демдектери дээш ооң улусчу номчукчузу—коммунизмниң тургузукчузу база ынакшын турар. Ол демдектериниң ачызында бистиң литературавыстың хөй-хөй номнары бүгү амыдыралда—тайбының чылдарында болгаш дайынның чылдарында — совет кижилериниң өөнүү болгаш чарылбас эжи болуп турар.

СССР-ниң чогаалчыларының ийги съездизинин төлөөлери бистер боттарывыстың бүгү чедишкиннериви турзажок, бистиң литературавыс бодунуң бедик хүлээлгезин ам-даа ыракта четпес боттандырып турар деп чүвени эвилеп-биле билир бис. Социализм чуртунуң чүткүлдүг хөгжүп турар херек кырында боттуг чоруу ханы уткалыг чогаалдарга, улуг уран-чечен күштүг хевир-дүрүүлерге бодунуң сиинитишкинин негеп турар. Бистиң маадырлыг партиявыстың, бистиң чаа ниитилеливистиң төөгүзүн эки билир болгаш аңаа чалбыыштыг ынакшыыр херек. Коммунизмниң кайгамчыктын болгаш улуг чаагайын бадыткап, амыдыралчы чөрүдөөлерни болгаш маргылдаалыг таварлажышкыннарны дидими-биле көргүзүп, чаа чүвениң эрги, өйү эрткен чүвеге удур демиселин ханызы-биле илередип билир херек. Состуң өзүлүг чурукчузунуң күш-ажылы ышкаш чүгле шудургу болгаш ак-сеткилдиг күш-ажылы улуг культура болгаш улуг мергежил-биле каттыжышкынга, бистиң улусчу номчукчувустуң угаан-бодал талазы-биле негелдехереглелдерин боттандырарынче бисти чоокшуладып шыдаар

Социалистиг реализм —кижи төрелгетенин уран-чечен хөгжүдезинин төөгүзүнде чаа балым. Ону совет чогаалчының сөзү четкен-не делегейниң бүгү чурттарында кижилер бөгүн билип турар. Бүгү делегейде бистиң литературавыстың идеяларының болгаш хевир-дүрүүлериниң саңдары чыл келген тудум өзүп турар.

Бистиң совет чогаалчыларның ийги Бүгү-эвилел съездизи эң шыңгыы шүгүмүүлелдин болгаш бот-шүгүмүүлелдин демиселинин адаа-биле эрткен. Бедик идейлиг уран-чечен негелдиг болур чорукче кыйгырыг янзы-бүрү салгалдарның, янзы-бүрү национал дарның чогаалчыларын каттыштырып турар. Ынчалза-даа бистер бистиң кылын шыдаарывыс болгаш кылыр ужурлуувус күүлдерни улуска эвилеп кылган бис.

Анмактар болгаш уруглар биеруп литература маадырларывысты боттарынга эштер кылдыр ап, оларны үлегер-чижекке тургузар кылдыр бижиир херек! Номчукчу — ажылышчы кижилериниң угаангыр болгаш кайгамчыктыг харылзааларының кайгамчык улуг чаагай тургузуунуң бадыткалы дээш чогаадылганың болгаш демиселдиң оранында бистиң маадырларывысты салгаар кылдыр бижиир херек!

Эң-не ырак чуруттарда үүг-хуузун ышкынган кижилерге бистиң сөзүвүс берге демиселге деткип турар өөнүктүү болгаш акының сөзү кылдыр чаңгыланып, хосталгаже гимн болуп чаңгыланып турар кылдыр бижиир херек!

Социалистиг реализмниң арганы чогаалчы онзагай чоруктарының, стильлериниң байлаан, янзы-бүрү чогаадыкчы агыышкыннарның чарыжын бодап турар. Бистиң идеяларывыстың чаагай шыннының, бистиң амыдыралывыстың байлакшылын болгаш хөй янзы хевирлиин эң дээре илередир төлөөде, чаа-чаа уран-чечен арга-хевирлерни могаг чокка дилеп тывар херек.

Совет чогаалчыларның ийги съездизи бистиң литературавыстың кошкак түүлдерин болгаш четпестерин шүгүмүүлевишаан, классиктиг орус литератураның, ССРЭ-ниң акы-дуңма улустарының литератураларының эң өкі чаңчылдарын ам-даа ханы хөгжүдеринче, бистиң совет социалистиг литературавыстың тургустунган чаңчылдарын дидими-биле бадыткаарынче, бистиң даштыкы өөнүктеривистиң уран-чечен мергежилиниң үнелиг дуржулгазын чогаадыкчы өзүп-биле өөренип көөрүнче Совет Эвилелиниң бүгү литераторларын кыйгырган.

Совет чогаалчылар болза, бо эң чугула ажылга горькийжи чагыларны болгаш чаңчылдарны боттандырбышаан, чаа литературжу кадрларны дешилериниң болгаш кижизидериниң бүгү херээн шиитпирлин-биле эвилеп хүлээлгелиг.

Коммунистиг партияны долгандыр сырый каттышкан совет интеллигенциянын улуг отряды—литератураның ажылдакчылары боттарының чогаадыкчы күженнишкиннерин көвүдериниге болгаш улустуң негелдезин күүседириниге белен дээрзин Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге совет чогаалчыларның ийги Бүгү-эвилел съездизи бүзүредип тур.

Совет чогаалчыларның ийги съездизи бистиң литературавыстың хөгжүдезинде чугула төөгүлүг үе-чада болуп турар. Чогаалчылар болза, боттарының чогаалчылар Эвилелиниң ажыл-чорудулгазын үндезини-биле эвилеп, боттарының хүрээлецинге бот-шүгүмүүлелди күштелдирип, бот-оожургалдың болгаш билиргек чоруктуң бүгү-ле илерээшкиннерин улуткап, мергежилдиг болур чорукче бедик негелделиг болур дээш демисежиринге долу шиитпирлиг. Чогаалчылар болза, социалистиг реализмден кандыг-даа быыдаашкыннарга удур, канчап-даа таарышпас буржуаз-национализмниг болгаш космополиттиг идеологияның илерээшкиннериниге удур, буржуаз натурализмниң болгаш формализмниң саңдарынга удур шаг үргүлчүүн демиселин чорударынга долу шиитпирлиг.

Совет чогаалчылар төрээн улузу-биле, партия-биле чаңгыс бодалдыг, чаңгыс сагыш-сеткилдиг чурттап болгаш ажылдап турар.

Бистер бүгү делегейге тайбының херээн камгалап турар болгаш ооң тиилелгезинге сагыш сеткилдиг бүгү күштери-биле бараан болурун күзеп турар бис. Ам делегейниң дээри база дагын бүдүрүүн булуттар-биле бүргели берген. Ынчалза-даа бир эвес хоратан чорук үүлгетинин, база делегейиң чаа дайыны өөскүтүне бээр болза, совет чогаалчылар боттарының салым чаяанын, боттарының уран-чүүлүн, боттарының амыдыралын гитлержи дээрбечилерниң чылчашаптырыышкыны-биле доозулган герман фашизмге удур эрткен дайынга берип турганы ышкаш оларны база шак ынчаар социалистиг Ада-чуртка дуза кылдыр кызыгаар чокка бээрлер.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы болгаш ооң Төп Комитеди делгерезин!

Коммунизм делгерезин!

Совет чогаалчыларның ийги Бүгү-эвилел съездизи.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунда

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң киирип келгенин ёзугаар Харылзааның ниити-эвилел министерствозун ССРЭ-ниң Харылзааның эвилел-республика министерствозу кылдыр эде тургускан.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму бүгү-ле эвилелдешкен республикаларга харылзааның эвилел-республика министерстволарын тургузары эргежок чугула деп санаан болгаш оларга ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң бадылаан даңзы ёзугаар бүдүрүлгелерни, организацияларны болгаш албан черлерин дамчыдып бээр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң киирип келгенин ёзугаар Дээди өөредилгениң ниити-эвилел министерствозун ССРЭ-ниң Дээди өөредилгениң эвилел-республика министерствозу тургузары эргежок чугула деп санаан.

(СЭТА).

Чкалов областың „Большевик“ МТС-тин комбайнёру А. А. Веретинге Күш-ажылдың Маадыры атты тыпсыр дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң

Ч А Р Л Ы Ы

Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында Төрээн чурттуң камгалалының үеэзинде аар балыгланганы-биле холбаштыр ийи будундан когараан хирезинде-ле, 1952, 1953 болгаш 1954 чылдарда тараа культураларының ажаалгазынга болгаш бастырылгазынга бедик көргүзүүлерни чедип алган «Большевик» МТС-тин комбайнёру Алексей Андреевич Веретиниң көргүскени күш-ажылга маадырлыг чоруу дээш, Алексей Андреевич Веретинге Ленин орденин болгаш «Кадыыр болгаш Маска» деп алдын медальды тывыспышаан, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты тыпсыр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Н. ПЕГОВ.

Москва, Кремль.
1954 чылдың декабрь 30.

Грузин ССР-ниң колхозтары болгаш совхозтары шай бүрүзү белеткээриниң планын күүсеткен

Грузин ССР-ниң колхозтары болгаш совхозтары оларга доктаадып берген шай бүрүзү белеткээриниң күрүне планын күүсеткен. Эрткен чылга бодаарга шай бүрүзүн 12 муң тонна хөйну күрүнеге дужаатан. Тарымал тоорук, картофель, ногаалар, бахчи культуралары, үрезиниг болгаш сөөктүг кургаг чимистер база чуургалар белеткелдериниң болгаш садып алышкыннарының планын республика база-ла күүсеткен.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Бүдүрүлгеге партия организациязының удуртукчу ролюн бедидер

Бүдүрүлгеге партия организациязының удуртукчу ролюн бедидер дугайында партия болунун доктааларынга чаңгыс удаа эвес айтып келген. Ынчалза-даа партияның ол хемчегларин чамдык бүдүрүлге черлериниң партия организациаларының секретарылары күүсетпейн турар.

Кызыл-Мажалыктың райүлетпүр комбинадында партия эге организациязының секретары эш Хаменко бүдүрүлгеде партия организациязының секретарының ёзулуг ролюн болунун ажылдап келген үеэнинің иштинде күүседип шыдавайн келген. Райүлетпүр комбинадында партияның иштики ажылы багай тургустунган. Оон түңнелинде коллективтин ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының ортузунда полит-массалыг ажыл чорбайн турар.

Коллективке 1954 чылдың иштинде чүгле 3 удаа лекция болган. Солун номчулгазы дыка ховар. Бүдүрүлгеде 11 коммунистер ажылдап турар. Коммунистерде партийжи даалгалар четче бердинмээн. Коллективте агитколлективтиң составы ам-даа четчелетинмээн. Элээн хөй агитаторлар боттарының партийжи даалгаларын ак-сеткилдиг күүсетпейн турар.

Райүлетпүр комбинадының цехтериниң, бригадаларының болгаш ажылчыннарның аразында социалистиг чарыш тендии суда организастатынган. Оон түңнелинде социалистиг чарыш үре-түңнел чок болуп, оон күүселдезин хынавайн турар. Райүлетпүр комбинады бүдүрүлгенин чыл планын 1954 чылда чедишкиниг күүсеткен. Ынчаарга партия организациязы ол чедишкиннерни быжыктырар дугайында боттуг хемчег албаан.

Коллективте хүндүлел самбыразы амдаа тургустунмаан. Райүлетпүр комбинадында ажылчыннар хөй. Коллективте профсоюзлел организациязы мынчага чедир чок.

Партия организациязының секретары эш Хаменко комсомол организациязының ажылынга удуртулга бербейн, оон ажылын сонуургавайн турар. Комсомол организациязының секретары эш Шишкин аныяктар ортузунга ажыл чорутпайн турда партия организациязы оон-биле өйлежип турары шын эвес.

Партия организациязы бүдүрүлге ажылынче кирбейн турар. Моон хараазы-биле эш Хаменко бүдүрүлгеге хамаарышкан планнарының күүселдезинің дугайын азы оон күүсетинмейн турарының ёзулуг чылдагаанын илередип шыдавайн турар. Райүлетпүр комбинады продукцияның бот-үнезин чиигедириниң планын күүсетпээн. Оон түңнелинде комбинаттың кылган продукциязының өртээ аар. Бир кубометр кылын маңзаның өртээ 100 рубль турбуже комбинат ону 241 рубльге садып турган. Ол ышкаш бир туйбуну 80 копеекке садып турган. Комбинаттың кылган продукциязының шынары ам-даа куду. Сандайларны кылганы чараш эвес болгаш хөөрек, өртээ улуг. Моон хараазы-биле дыка хөй сандайлар, думбочкалар саарылга чок болуп турар.

Райүлетпүр комбинадының ажылчыннарының ортузунда мергежил бедидериниң бөлгүмү ажылдавастаан. Бөлгүмнүң ажылын сегидер дугайында парторганизация-даа, администрация чери-даа хемчег албаан. Бүдүрүлгениң мурнакчыларының дуржулгазын болгаш күш-ажылдың чаартыкчыларының методтарын нептередир дугайында ажыл шуут чорбайн турар. Партия организациязының секретары эш Хаменко мурнакчы дуржулганы нептередир ажылды чугулалавайн, ону ийи дугаар чергениң айтырыы кылдыр көрүп турар.

Партия хуралдары хаая болуп, шүгүмчүлел болгаш бот-шүгүмчүлел чок өртүп келген. Хуралга чамдык коммунистер идепкей чок киржип турар. Бүдүрүлге хуралдары ийи-чаңгыс удаа болза-даа, анаа бүдүрүлге ажылын экижидер болгаш ажылчын, албан-хаакчыларның ажыл амыдыралынга таарымчалыг байдалды тургузар дугайында тодаргай шиитпир үндүрбейн турар. Партия организациязы болгаш оон секретары эш Хаменко партия болгаш бүдүрүлге хуралдарының хүлээп алган шиитпирлериниң күүселдезин хынавайн келген. Эге организация секретары эш Хаменко бүдүрүлгеге партия организациязының удуртукчу ролюн бедилериниң улуу, харын администрация чериниң, оон директору эш Писемниийниң айтыышкынын күүсединге, оон сүмезин дыңнаарынга чүгле өйлешкен.

Кызыл-Мажалыктың райүлетпүр комбинадында партия организациязының ажылында илерээн бо четпестерни узуткаар дугайында районнуң партия организациязы боттуг хемчегни алган турары чугула. Бүдүрүлгеге коммунистернің авангардтыг ролюн чогуур негелдезинге чедир бедидер дээш комбинатта партия организациязы, оон секретары эш Хаменко болунун бүгү ажылын үндезинибиле чаартыр ужурлуг. Бүдүрүлгеге партия организациязының удуртукчу ролюн бедидери оон секретарының кичээнгейниң төвүнге турар ужурлуг.

С. АЛЕЕТ,
«Шынның» корреспондентизи.

Партия өөредилгезинче кичээнгей салыр

(Редакцияга чагаалар дончулалы)

Районнарда партия өөредилгезинин чоруп турарының дугайында көдээ бижикчилерниң чагаалары «Шын» солун редакциязынга кээп турар.

СЭКП Өвүр райкомунуң чанында партия төөгүзү өөренир бедиткен хевирниң бөлгүмү өөренип эгелээнден бээр 22 катап кичээл эрттирген болгаш СЭКП төөгүзүнүң дончу күрзүнүң VII эгезиниң XI эгезинге четкен. Бөлгүмде өөренип турар 15 кижиден эштер Таракпан, Дондун, Достай-оол олар эки өөренип, дыңнап эрткен эге бүрүзүн конспектилеп алганнар. Пропагандист эш М. Чамбал-оол айтыр темаларынга эки белеткенип, дыңнакчыларга билдингир тайылбырларны берип турар деп, эш Т. Доржу бижээн.

Чаа-Хөл райондан эш М. Өлчей-оолдуң бижип турары болза, Ленин аттыг колхозта СЭКП төөгүзүнүң дончу күрзүн өөренир бөлгүмнүң кичээлдери доктаамал эрттип турар болгаш кичээл эгелээнден бээр партия төөгүзүнүң VIII, IX эгелерин дооскан. Бөлгүмнүң дыңнакчылары өөренип эрткен материалдарын эки шингээдип ап турар. Бөлгүмнүң дыңнакчыларынан эштер Очур-оол, Шыырап, Данзырын олар кичээл үеспейн, өөренип турар темаларынга быжыг билиглерни чедип ап турарлар.

Ынчалза-даа болза, бөлгүмнүң чамдык дыңнакчылары эштер Күдер, Ортун-оол, Дарый-оол болгаш өскелер-даа өөредилгеге кыспайн, кичээл үзер чоруктарны болдуруп турар.

СЭКП төөгүзүнүң дончу күрзүн өөренир бөлгүмнер «Бардык» совхозунга чылбүрү тургустунуп келген болза-даа, чылбүрү программазын күүсетпейн келген.

Бо өөредилге чылында 2 бөлгүмнү организастап турган. Бөлгүмнерниң дыңнакчылары кичээлдерге эвээш кээп турар болгаш эш Григорьевтиң пропагандистээн бөлгүмнүң дыңнакчыларындан кичээлдерге чүгле 4—5 кижи кээп турар, а пропагандист болу келбейн баар чорук хөй болуп турар. Бөлгүмнерниң ажылын экижидер дугайында хемчег алыры партия организациязындан негетинип турар деп, Барын-Хемчик райондан эш Х. Өлзей бижип турар.

Эш М. Момбулдайның бижип турары болза, Эрзин районнуң «Чаа орук» көдээ ажыл-агый артелинде партия төөгүзү өөренир бөлгүмнүң болгаш политбөлгүмнүң өөредилгези неделяда бир катап доктаамал эртип келген болгаш политбөлгүмнүң пропагандистизи эш Хонакпан кичээлдерге эки белеткенип, бедик деңнелдиг эрттирип турар.

Партия төөгүзү өөренир бөлгүм өөредилге эгелээнден бээр чүгле 3 катап кичээл кылган, а райкомдан кээп турган пропагандист сөөлгү үеде келбестээн. Бөлгүмнү доктаамал пропагандист-биле хандырары негетинип турар.

Хапа солуннарның ажылын экижидер

Көдээ ажыл-агый артельдериндe хапа солуннар болза, колхоз бүдүрүлгезинде чедишкиннерни болгаш четпестерни илередиринге көрүнчүк болур ужурлуг. Ынчалза-даа, бо чылын колхозтарда хапа солуннар үр үе иштинде үнмейн турарын, колхозтар баштаар черлерден, партия болгаш комсомол организацияларындан хапа солун ажылын багай удуртуп турарын көдээ бижикчилер «Шын» солун редакциязынга бижип турарлар.

Сүт-Хөл районнуң Киров аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң баштаар черинин, партия болгаш комсомол организацияларының органы—«Кировчу» хапа солун сөөлгү каш айларда үнмээн, сөөлгү үнген номери колхоз баштаар черинің конторазының коридорунда азын каан, довуракдоозун апарган турар.

«Кировчу» хапа солун үр үе иштинде үнмейн турда-ла, колхоз баштаар черинің даргазы эш Очур-оол, партия эге организациязының секретары эш Канчыыр-оол кандыг-даа хемчег албайн турар деп, эш Д. Спирин бижип турар.

Улут-Хем райондан эш В. Доржунун бижип турары болза, Маленков аттыг колхозта «Коммунист» деп хапа солун 1954 чылдың январь 1-де үнген, а оон соонда чаңгыс-даа номер үнмээн. Ол солунуң редактору эш Назын-оол партияның даалгазын күүсетпейн турда, партия эге организациязының секретары эш Дөөдек хемчег албайн турары шын эвес.

Хапа солун болза, албан организация болгаш бүдүрүлге черлериниң ажылында чедишкиннерни болгаш четпестерни илередиринге, партийжи агитация-массалыг ажылды болгаш мурнакчыларның ажыл дуржулгаларын коллективке нептередиринге улуг рольду ойнап турар. Ынчалза-даа, Мөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг колхозунда «Искра» хапа солун ол сорулганы күүсетпейн турар деп, эш М. Сынаа бижип турар.

Эш Сынаның бижээни болза, «Искра» хапа солун эрткен чылын 2 катап үнген, хапа солуннуң редколлегиязы биллинмес болгаш редколлегияны чаартып тургузар дугайында партия, комсомол организациялары, колхоз баштаар чери, эң ылангыя парторганизация секретары эш Очур бодавайн турар.

СОЦИАЛИСТИГ ЧАРЫШТЫҢ ТҮҢНЕЛИН ҮНДҮРГЕН

Өвүр районнуң партия, совет организациялары районда социалистиг чарыштың түңнелин үндүрген.

1954 чылда районнуң колхозтары ажыл-агый хөгжүлдезинің планнарын чедишкиниг күүсеткенин чарыштың түңнели көргүскен. Колхозтар мыйыстыг бода малды өстүрериниң планын 117 хуу, хойнуун—101, өшкүнүүн — 100,8 хуу, чылгыныын —105 хуу күүсеткен. Саар инекти өстүрериниң планын «Совет Тываның 5 чылы» колхоз 140 хуу, «Кызыл тук» колхоз 115 хуу, «Коммунизмче орук» колхоз 110 хуу күүсеткен.

Чарыштың чаа-чаа мурнакчылары илереп турар. «Кызыл тук» колхозтуң чылгычызы эш Сая Лопсан мал ажылынга мергежээн. Ол болза, 1953 чылда 62 беден 62 кулунну, а 1954 чылда 70 беден 70 кулунну ажаап алган болгаш доруктурган.

Ол ышкаш «Коммунизмче орук» колхозтуң өшкү кадарчызы эш Хүргүл-оол, «Торгалыг» колхозта хойжу эш Осур-оол олардың эки түңнелдиг ажылы демдеглетинген.

Колхозтарның хонуу ажылдары чедишкиниг чүрүгүнган. Тараа культураларындан дүжүт ажаап алырының ортумак планы күүсетинген. Колхозтар күрүнеге тараа дужаарының планын сентябрь 1-де 108 хуу күүсеткен. 1955 чылдың часкы тарылгазынга үрезиннерни бүрүн белеткээн.

Колхозтар чүрүтталга бажыңнарының, мал кажааларының болгаш культура амыдыралдың тудугларының планнарын бүрүн күүсеткен.

Райпо бараан саарылгазының планын 102 хуу, хөй-нинти чемненилгезинин планын 132 хуу күүсеткен. Белеткелдер планы ажыр күүсетинген. Ылангыя Саглы көдээ Советте магазин (эргелекчизи эш Болдай-оол) бараан саарылгазын 170 хуу күүсеткени-биле мурнакчы болуп илерээн.

Улус өөредилгезинин, кадык камгалалының культура чырыыышкын албан черлериниң болгаш ажыл-агый, культура тургузуунуң өске-даа адырларының талазы-биле район өскү чедишкиниг болганын социалистиг чарыштың түңнели көргүскен.

М. ЧАМБАЛ-ООЛ.

Автотранспортчуларның чедишкини

Чаз чылга алдар болдурган социалистиг чарышка «Союз заготтрансткы» авторотазының коллективиниң чолаачылары болгаш септекчилери чаа чедишкиннерни чедип алган.

Олар бо чылдың дөрт дугаар кварталының планын декабрьның баштайгы чартыында-ла күүсеткен. Декабрьның баштайгы ийи декадазының онаалгазы 110,6 хуу күүсетинген. Автомашина бүрүзүнүң бүдүрүкчүлүү 25 хуугa бедээн.

Коллективтиң хөй-хөй чолаачылары 1954 чылдың сөөлгү айының бүдүрүлге планын хуусаа бетинде күүсеткеннер. Дуржулталыг чолаачы Николай Патчин декабрьның 20 хонуунун дургузунда 2000 тона-километрни эрткен. Ол үеним иштинде 110 литр бензинни камнап алган. Чолаачы Виктор Литвинов декабрь планын 13 хонук бурунгаар күүсеткен. Ол чартык ай иштинде 70 литр бензинни камнап алган.

Чолаачы Николай Киселев декабрьның онаалгазын 15 хонук бурунгаар күүсеткеш, 1955 чылдың санында ажылдап турар. Бо ышкаш чедишкиннерни коллективтиң септекчилери чедип алган. Эш Аденцовка баштаткан септекчилер бригадазы социалистиг чарышка мурнакчы болуп, хүн нормазын 137 хуу, эш Ермолаевке удурткан бригада хүн нормазын 130 хуу күүсеп турар.

А. БАТАЛОВ.

Чоннуң кадыкшылынга

Областың ажылчы чоннарынга эмнелге хандырылгазы улам экижип, эмнелге черлери чыл санында көвүдеп турар. Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» база «Октябрьның 30 чылы» колхозтарында бөжулга бажыңнары ажылдап турар. 1955 чылда районнуң «Коммунизмче орук», «Искра» колхозтарынга болгаш Чадаананың дуржулга станциязынга бөжуур бажыңнар база ажыттынар. Ол ышкаш Хорум-Дагда амгы кылдының турар 10 орунуг чаа эмнелге база ажыглалга кирер.

* * *

Улут-Хем районда 15 эмнелге черлери ажылдап турар, ында медицинаның дээди эртемниг 9, ортумак артемниг 42 кижи ажылдап турар. Ылангыя район эмнелгезинде эштер Дервоедова, Кузнецова, Мичурин аттыг колхозта эш Баранова, Маленков аттыг колхозта эш Бичиш, Калинин аттыг колхозта эш Мухина ышкаш чоннуң кадыкшылының хөрзүнге ак-сеткилдиг ажылдап турарларны хөйнү демдеглеп болур.

Колхозчу аңчыларнын олчазы

Баа-Хем районнуң Шынаа сумузунда «Большевик» көдээ ажыл-агый артелиниң аңчылары Самдак, Кенден, Сана-Доржу, Бадыр-оол, Манчын олар 800 диннни, 48 кишти, 2 адыг кежин заготживсырьёга дужаагаш, колхозка дыка хөй орулганы киргеннер.

Аңчылар аңнаашкынны үргүлчүлеп турарлар.

В. ДУУЛАЙ.

МУРНАКЧЫ ДУРЖУЛГАНЫН ИНДИРИНДЕН

Хөй сүт саалдазы дээш бистиң демиселивис

Мал ажылының продуктулуун бедидер талазы-биле «Кызыл тараачын» көдээ ажыл-агый артели Бии-Хем районда бирги черни эзлеп турар. Бистиң колхозта тус черниң инектеринден 66 баш инекти тускай ажаалдалыг саалдага тургускан. Оон иштинде 11 баш инектерни тускай ажаалдалыг саары-биле хүлээп алган мен. Саанчы ажылынга ам 4 чыл болдум. Баштайгы үеде мергежил эвээш болганы-биле база ол ажылга эки чанчыкпаанын-биле хүлээлгемни чедир күүсетпейн-даа турган мен.

Үр чылда ажылдаан саанчыларның ажылының дуржулгазынче кичээнгейни үргүлчү салганым-биле болгаш мал ажыдының мурнакчыларының чаа-чаа чедишкиннерин өөренип алганым-биле сөөлгү чыдарда сүт саалдазын көвүдедир талазы-биле элээн чедишкиннерлиг болган мен. Мөөн тускай ажаалда-биле азырап, саап турар инектерим кандыг-даа уксаа чок тус черниң инектери. Бо чылын меңээ быжыглап берген инектерниң баш бүрүзүнден-не ортумаа-биле 1800 литр сүттү саап алган мен. Ынчаарга «Красула» деп шолалыг инек күнде 20—25 литр, азы чылда ортумаа-биле 2000 ажыг литр сүт саалдазын берген.

Саанчылап ажылдап келгеним дургузунда меңээ быжыглап берген инек бүрүзүнүн аажы-чаңын болгаш тускай онза чүүлдерин өөренип алдым. Ынчангаш инек бүрүзүнүң продуктулуун, онзагай байдалын барымдалаан оларга бээр чемнерниң нормазын таарыштырып турар мен. Чүге дээрге, «инектиң сүдү дылында» деп улустуң үлегер сөзү кончуг шын. Ол үлегер сөс практикада хынатынган. Мурнунда инектерниң чемгерилгезин, азырал ажаалгазын экижитпейн турган үеде инектер эң эвээш сүттү берип турган. Ам ол-ла инектерни эки чемгерип, ажаап турган саарыыска сүү 3—4 катап көвүдээнин бистиң ажылывыстың дуржулгазы көргүскен.

Инектерни сагбас үеде оларның чемгерилгезинче, ажаалдазынче кичээнгей салбас дээр бодалдар шын эвес. Инектерни сагбас үеэн 2 ай болур. Ол үеде инек бүрүзүнге-де шынааның шыктыг сигенин—4 килограммны, хову сигенин — 4 килограммны, сула саваның—4 килограммны, кызылтас болгаш сула далганын 1—1 килограммны берип турар бис. Чайгы үеде одарладыышкын-биле чергелештир чаш көк сигенни инек бүрүзүнге-ле хүнде 15 — 20 килограммны бээр чүрүмну доктааткан бис. Оон аңгыда турнепс биле көк суланы 10—10 килограммны болгаш далганны 1 килограмм чедир берип турар бис.

Инек төрээн соонда баштайгы 7 хонукта шынааның эки шынарлыг көк сигенин оон чиир-ле шаа-биле бээр болгаш бир килограмм шишкиндини сугга хоюдун бээр. Инектерге бээр чемнерниң нормазын, оларның янзы-бүрү хевирлериниң санын чоорту көвүдедип, инек бүрүзүнден-не эн-не хөй сүт саалдазын алгыже чедир-ле бүгү аргаларны хереглээр ужурлуг. Саанчы кижиниң кол-ла сорулгазы болза, инек бүрүзүнден эн-не хөй сүт-саалдазын алыры болур. Ынчангаш саап турар инектеримден хөй сүт дээш чүүле кылыпсымза эки ирги деп бүгү-ле аргаларны дилеп чоруур апаар чүве. Ажаалданы, чемгерилдени экижиткенинин түңнелинде мөөн саап турар «Красула» деп шолалыг инээн баштайгы үеде чүгле 10 килограмм сүт берип турганындан бо чылын чамдык хүннерде 20—25 килограммны берип турар апарган.

Чайын инектерни хүнде дөрт катап саап турар бис. Эртен—4, хүндүскүнүн—10, кежээкинин—4 болгаш кежээ—10 шакта саары чурум болган. Инектерни айыткан чогуур шагындан эртирбейн, олла шакта саары улуг ужур-дузалыг, чүге дээрге, инек бүрүзүнүң организминиң сүт чыыр бестериниң ажылдаары чаңчыгып, саар үеэн чоокшулап келгенде инектериниң эмни эдип турар апаар. Саар мурнунда болгаш сагган соонда инектиң эмиглериң массажтаар. Бистиң колхоз инектерни майдан эгелээш октябрьга чедир кескен көк сигеннер-биле чемгерип турар. Ол-ла үеде одарны, тус-тус үзүп алгаш инектерни чаңгыс аай чурум өзүгаар өөлчештир кадарын турар.

Хөй сүт бээр инектерни эки чемгеринден, ажаап хайгаараарындан ангыда оларның сүдүн төрүүрүнге чедир чогуур өйүнде соолдурарын таарыштыр планнаары чугула. Саап турар инек бүрүзүн ортумаа-биле 60 хонук иштинде сагбайн сүдүн соолдуруп, дыштандырар ужурлуг. Хөй сүт бээр инектериниң сүдүн 10—15 хонуктун иштинде чоорту соолдурар. Инектиң сүдүн соолдурар үеге чедир, оон чип турган чемнериниң нормазындан бүгүле шыктыг чемнерни казыыр болгаш чүгле эки шынарлыг сигенни инектиң турааны-биле бээр. Ол үеде инектерни саар саныын кызырар. Чижээ, хүнде 4 удаа саап турган болза, хүнде 3 удаа, оон дараазында хүннерде бир хүн саггаш, ийги хүнүнде сагбайн баары чугула.

Боос инектерни саанчы эки ажаап, чемгеринден-не олардан кадык болгаш быжыг төлду ап болур. Бистиң колхозтуң мыйыстыг бода малы чаңгыс аай төлевилел-биле эки дерип кылган кажаалыг. Ында бүгү-ле саар инектер тус-тус турар черлерлиг. Кышкы үеде оларны тургузу азырап турар. Төрүүр дээн инекти баш бурунгаар билип ап, инек төрүүр чылыг, чырык, арыг-шевер өрээлге киирип алыр. Инек бүрүзүнүн кандыг янзы төрүүрүн улуг кичээнгей-биле көрүп, кандыг-бир таварылга болганда баштайгы лузаламчыны чедирерин бисте саанчы бүрүзү билир.

Инек төрүүр билек-ле оон быжаазының шаразын иезинге безин чыытпайн дораан чарып алыр бис. Инек төрээн соонда каш минута эртеңде чылыг суг бээр. Баштайгы саалданы чорудар мурнунда инектиң эмиглерин чылыг суг-биле чуп, арыг аржыыл-биле чодар болгаш чүлүп массажтаар. Оон соонда инектиң баштайгы сүдүн — ураан саггаш, оон быжаазынга эмискиктээр херек. Баштайгы 10 хонуктун дургузунда инектиң быжаазынга иезинин сүдүн саггаан дораан-на чылыы-биле ижиртиш турар.

Инектерниң продуктулуун бедидеринге таарыштыр ылган чаңгыс аай хүн чуруму улуг ужур-дузалыг. Инек бүрүзүнден хөй-ле сүт саап алыр дээш бистиң мыйыстыг бода мал фермазының ажылдакчылары—зоотехник, ферма эргелекчизи болгаш бүгү саанчылар бир дем каттыжыышкынныг демисежип турарлар. Кышкы үеде бистиң ферманың хүн чурумун мынчаар тургускан: эртен 5—6 шакка чедир бирги саалда; 6—7 шакка чедир инектерни сугтарар болгаш чемгерер; 7—8 шак 30 минутага чедир инектерни арыглап аштаар, оларның турар черлериниде боктарны аштаар, кажаанын өдээн арыглап үндүрер, 8 шак 30 минутадан 12 шакка чедир инектерни дыштандырып селгүүселедир; 12—13 шакка чедир ийиги саалда; 13—15 шакка чедир инектерге чемнерни бээр болгаш суггарар; 15—18 шакка чедир инектериниң турар черин аштаар, өдээн оларның алаанда дөжекти солуур; 18—19 шакка чедир үшкү саалда; оон соонда эртенгииниң 4 шакка чедир дүнеки дыштанылганы чоруткаш ол-ла чурум-биле дараазында улаштыр ажылдап эгелей бээр.

Инек бүрүзүнге чаңгыс аай ажаалга болгаш чемгерилге таарышпас. Ынчангаш оларның аажы-чаңынга таарыштыр ажылдаары саанчы бүрүзүнүн эң харыысалгалыг хүлээлгези болур. Чамдык инектериниң аажы-чаңынга таарышпайн, оларга улуг демисел чорудун алгырар, кышкырар, кагар-согар чорук саанчы кижиге турбас ужурлуг, ынчаар аажылаар болза, инектер эдип бербес, оон дендезе сүү кызырлыр чорукка чедер.

Бистин «Кызыл тараачын» колхозтуң баштаар чери болгаш ында партия организациязы малчыннарның, ылангыя саанчыларның амыдырал чүрүтталгазынга таарышкан байдалдарны тургузуп берген. Бо чылын мыйыстыг бода мал фермазынга чаңгыс аай төлевилел-биле чаа кажааны тутхан. Ында автосуггарылганы, өскылыг демир орукту кылып турар. Инек бүрүзүнден хөй сүт саап алырда оларның ажаалга, чемгерилгезин экижидери-биле кады мурнакчы дуржулганың болгаш эртемниң чаа чедишкиннерин саанчыларның хүн-бүрү өөренип, шингээдип алырынга Бии-Хем МТС-тиң колхозта зоотехнии эш Е. Коромыслова, мыйыстыг бода мал фермазының эргелекчизи эш С. Коровин олар улуг дузаламчыны чедирип турарлар. Зоотехниктиг курста өөренип турар мен. Ол өөредиг мөөн ажыл-чорудулгамга улуг дузаны чедирип турар.

Колхозка ак-сеткилдиг ажыллаарга колхозчу кижиниң ажык-олчазы чыл бүрүзүн, амыдырал чүрүтталгазы улам-на экижип турар. 1953 чылда 500 ажыг күш-хүннерни ажылдап ап, хөй олча ажыкты алган мен. Немелде төлевир-биле 227 килограмма сүттү алдым. Эрткен чылын 600 ажыг күш-хүннерни ажылдадым. Авансы-биле безин 2 тонна чыгыы тараазны алдым. Чогум чылдың ниити олча-ажыкты алыр бис.

Бодумнуң чыын алган дуржулгаларымны чөп ажыглап, эртемнин база мурнакчы дуржулганың чедишкиннерин шингээдип ап, мал ажылының тускай эртемниглериниң боттуг дузаламчызы-биле 1955 чылда саап турар инектеримнин баш бүрүзүнден-не ортумаа-биле 2000 литрден эвээш эвес сүттү саап алыры дээш бүгү күжүмнү болгаш билиимни харамнанмас мен.

М. БИЧЕ-УРУГ,
«Кызыл тараачын» колхозтуң саанчызы.

МТС-тиң чөвүлел хуралы

Чоокта чаа Чадаана МТС-тиң чөвүлел хуралы болуп эрткен. Хуралга СЭКП ТК-ның сентябрь февраль-март база июнь Пленумнарының доктаалдарын канчаар күүседип турарын болгаш 1954 чылда колхозтар-биле МТС-тиң аразында чарган керээзинин күүселдезинин дугайында айтырыгларны чугаалашкан.

МТС көдээ ажыл-агыйның күчүлүг нарын техникалары-биле хандыртынган. Чүгле 1954 чылда безин 2 дизельдиг тракторларны болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа машиналарын алган. МТС-тиң чаа техникалар-биле хандыртынганы колхозтарның тарылга шелдерин улам болбаазырадып калбартырынга болгаш колхозтар-биле чарган керээни күүседиринге улуг идиг болур.

МТС-тиң механизаторлары-биле колхозчу тараажылар агротехниктиг чурумнарны шын сагып, сагыш-сеткил каттыштырып эки ажылдааныныңн түңнелинде бо чылын эгээртинмес бедик дүжүт алдынган. Ылангыя Калинин аттыг болгаш «Кызыл тараачын» колхозтар тараа культураларынын га бүрүзүнден 20—30 центнер дүжүттү алганнар. Районнуң колхозтарынга 6650 га культураны тарып чажар тургаш 6934 га культураны чажып тараан болгаш планын 108,8 хуу күүсеткен. Районнуң колхозтары ногаа тарылгазын эрткен чылдарга дөмейлээрге 5 катап көвүдеткен. Тус-тус тараа культураларының бир га бүрүзүнден-не, помидордан —85 центнер капустадан—190 центнер, огурецтен — 75 центнер дүжүттү ажаап алганнар. Күскү дужүттү чидириг чокка ажаап алыры дээш демиселге комбайнёрлар Большик, Копопов, Сакурин, Котельников, Иргит Доржу олардың кызымаккай күш-ажылын демдеглээри чугула. Комбайн-биле тараа ажаап алыр планын МТС 105 хуу күүсеткен.

Ниитиниң малының баш санын өстүрбүшаан, оон продуктулуг чоруун көвүдириниче МТС багай эвес хайгааралды салган. Районнуң бүгү колхозтары мал өстүрериниң күрүне планын чүүн аайы-биле; мыйыстыг бода малды—105,5, хойну — 101,3, хавазны — 220, азырал куштарны— 140 хууларга күүсеткен.

Чедишкиннер-биле чергелештир МТС-тиң ажылында улуг четпестер бары чөвүлел хуралга илерээн. Чижээ, колхозтар-биле чарган керээзин четче күүсетпээн. Чайгы чер аңдарылгазын чүгле 57, күскү чер аңдарылгазын 89,3 хууларга күүсеткен. Чайгы күскү чер аңдарылгазында ажылдап турар механизаторларның амыдыралынче МТС дирекциязы болгаш колхозтар баштаар черлери багай хайгааралды салган. Чижээ, «Кызыл тараачын» колхоз (даргазы эш Мамбетов) күскү чер аңдарылгазында трактористерниң чиир чемин үш хонук үзүктелдирип келгенинден олар тракторларын черге каапкаш аалдарынче чаныр турган чоруктар бар турган. Ол ышкаш Калинин аттыг колхозта чайгы, күскү чер аңдарылгазында трактористерге МТС-тиң директору болгаш кол агроному барбаан. Оларның тракторлары үрелиишкинге таваржып чайлаан, трактористер МТС-тен дуза дилээрге кандыг-даа дуза көргүспээн.

Тракторлар септелгезинге 60 ажыг трактористер ажылдаар ужурлуг турда, чүгле 20 кижи септелгеде ажылдап турарлар. Арткан трактористер аалдарында аңаа олурып турар. МТС директору эш Толпин оларны септелге ажылынче хаара тудуп, септелгени дүргедир ужурлуг тургаш, чамдык трактористерни өске ажылче чартыктырып, тайгага токпак ыяш кагарынче айбылап турар. Көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин мынчаар багай чорудуп, удуртур болза, бо чылын септелгенин доостуру берге болуп турарын хуралдың киржикчилери шүгүмчүлээннер.

Часкы тарылгага МТС-тиң багай белеткенин турары-биле кады колхозтарда белеткел ажылы база-ла багай. Илиирлер болгаш андазыннар ам-даа ховуда чытпышаан, ону чыын септээринче сагыш салбайн турар. Районнуң колхозтары үрезинни четчири-биле уруп алза-даа, оон арыглаашкыны тергиин багай. Складтарда урдунган 14 мун центнер үрезинден чүгле 4 мун центнер үрезин арыглатынган.

Агрозоотехниктиг курстарының өөредилгезинде улуг четпестер бар. Оон өөредилгезин чугулалап, ажылды эки удуртпайн турар. Ол ышкаш МТС директору эш Толпин болгаш кол зоотехник эш Кудрявцев мал ажылынче багай сагыш салып, малчыннарның кандыг турарын, оларның амыдырал чүрүтталгазын сонуургап көрбейн турар. «Октябрь 30 чыл оюн» колхозта агроном эш Лысенко, мал эмчизи эш Болодин ажыл-хереги багай удуртуп турар. Оларның бажыңы Чадаана хоорайда болганда чүгле хоорай киреринге өйлежип турар. Колхоз баштаар чери оларга эки бажыңны үндүрүп берзе-даа олар көдээ суурга чүрүттаарындан оспаксыраш турарлар.

МТС-тиң чөвүлел хуралынга четпестерни дарый чок кылып, часкы тарылга ажылынга чедишкиниг белеткенир дугайында чөвүлел хурал шиитпирлиг доктаалды хүлээп алган.

Д. СҮРЮН-ООЛ,
«Шынның» корреспондентизи.

Тараа культураларының дүжүттүүн бедидери дээш

Таңды районда Калинин аттыг колхозтун тарылга шөлү кара хөрүнүүг, андарарының ханызы 15—23 сантиметр чедир турар. Оон дезискэри чайыы изиг, кыжын соок климаттыг. Колхозтун бүүг черн 10412 гектар. Ол черни хову ажылының 2, огородтун 1 бригадаларынга быжыглаан. 1954 чылда колхозтун тарылга шөлү 3345 гектар четкен. Тараанын дүжүдү 1953 чылга бодаарга 1954 чылда 166 хуу бедээн. Тодаргайларга 1953 чылда бир гектардан ортумаа-биле 9,1 центнер дүжүттү ап турганындан 1954 чылда 15,1 центнерни алган. Ындыг дүжүттү 1540 гектар черден алганын айтыры чүгүл. Чазын чажын тарыыр кызылтастың гектар бүрүзүнден-не 15,9 центнерни, а ынчаарга 482 гектар черге тараада белдирлештир болгаш кызыы өдуруглай чашкаш, оон гектар бүрүзүнден 19,5 центнер дүжүттү алган. Оон ынай чамдык культураларның бир гектарындан 23,9 центнерни ап турган.

Тараа культураларындан бедик дүжүттү алганын чүнүн-биле тайылбырлаарыы? Ол болза тараада тарыырының агротехниказын эжиктеенинден, тарылганың хуусаазын кызырганындан болгаш тараада чажарының мурнакчы аргаларын калбаа-биле ажыглаанындан хамааржыр.

Калинин аттыг колхозтун хову ажылының бригадаларының түс-түс культураларны канчаар тарын турарының аргаларын допчулап чугаалаайн: Чазын чажын тарыыр кызылтастың агротехниказы колхозта өлөөн сайзырангай. Ол культура колхозтун тарылга шөлүнде көл культура болуп турар. Тараа культураларының 69 хуузун чазын чажын тарыыр кызылтас эзеп турар. Эрткен чылын колхоз 1077 гектарга ол культураны тараан. Кызылтасты чайын андарып белеткээн кур болгаш ангыс черге тараан. Кызылтасты тарыыр ангыс черни баштай 4—5 сантиметр ханы кыллыр дискалыг лущильник-биле үлдүреткен. Август айда ол черни преплужникти андазын-биле 20—22 сантиметр андарган. Ол болза, черниң суш-дүжүттүүн бедидип, бок үнүштерни үндүрбезин хандырын турар. Шөлге харның шыгын сиирер талазы-биле ангыс чер өлөөн таарымчалыг болуп турар. Чазын шык базырыышкының май 1-ге чедир кыыган. Кызылтасты чажарын 6—7 сантиметр ханылаткан болгаш оон үрезининге чүгле сорттуг шилиндек үрезинни чашкан. Үрезинни чажар мурнунда агаарга чылыткан болгаш тараа бажы өртенээр азырыга улур ПД деп хоран-биле хоранаан. Кызылтасты чажарын апрель 29-тан май 3-ке чедир 4 хонукта чоруткан. Тараады чажарынга МТС-тің механизаторлары улуг күүтү үндүрген. Чижээ, тракторист Дмитрий Шадринцев хүнде 190 гектар чедир чажын турган.

Кызылтасты белдирлештир болгаш кызыы одуруглай 500 гектарны чашкан. Бир гектарга чажар норманы өлөөн бедиткен. Мурнунда гектарга 130—150 килограммны чажын турган болза, 1954 чылда ол норманы 160 килограмм чедирген. Тараанын үнүжү дески, чаагай болган. Тараады комбайн-биле чидириг чок ажаан алган. Үстүнде аргаларны чедишкинниг чоруткаы-биле колхоз гектар бүрүзүнден 19 центнер дүжүттү алган. Кызылтастың ындыг агротехниказын бистин областың өске-даа колхозтарынга бүрүнүүбиле ажыглап болур аргалар бар. Колхоз чүгле кызылтастың дүжүдүн бедиткен эвес, харын агротехниканың мурнакчы аргаларын боттандырып турган суланын, чиңгетараанын өлбек дүжүдүн чедип алган.

Тараа культураларындан бедик дүжүттү өстүрер талазы-биле Бай-Хаак МТС-тің механизаторлары Калинин аттыг колхозка улуг дузаны чедирген. Чижээ, МТС-тің бешки трактор бригадазының бригадири эш П. Ермолаев, механизаторлар А. Пахтуев, В. Ермолаев, Д. Шадринцев болгаш оон-даа өскелер техниканы чөп ажыглап, биче-даа турум чок ажылдап, өзлчет нормазын ийи-үш катап ажыр күүсеп, ажылга биче-даа үрей кылыр чоруктарны болдурбайн, агротехниканың чурумун шынгыы сагып кызымаккай ажылдаанар. Комбайнёр Федор Иванович Николов биле Николай Яковлевич Бушманов олар ажыл нормазын ажыр күүсеп, 11 мун чыгыы центнер тараады ажааганнар.

Механизаторлар-биле колхозчу ажылчылерниң дем каттыжыышкынныг ажылдаанының түңнелинде Калинин аттыг колхоз эртken чылын күрүне-биле, МТС-биле бир лугаарында үзе санашкан болгаш күрүнеге 700 центнер тараады саткан. Бо чылдың үрезинин бүрүн урган болгаш колхозчуларга 4 ажыг килограмм тараады авансыга берген.

Колхозчулар 1954 чылда албекшилдиг дүжүттү алган-даа болза, анаа доктаамайн оон-даа хей дүжүттү чедип алырының аргаларын, чаа методтарын тывар дээш күжениишкиниг ажылдап турарлар. 1954 чылда агротехниканың чамдык комплекснылыг хемчеглерин бүрүнү-биле чорутпаан. Тус чернин удобрениезин эрткен чылын чөгенчиг эвээш хемчөл-биле ажыглаан. Эрткен чылын 5 гектар ногаа культураларынга 111 тонна өдекти төккен. Колхозтун мал ажылы чыл бүрүде-ле бети дээрге-ле 2 мун ажыг тонна өдекти берип болур. 2 мун тонна өдекти шуптузун чыып ажыглаар болза, 400 ажыг гектар шөлү чемишчидип болур арга бар. Ынчаар чемишчиткен гектар бүрүзү-ле 2,5 центнер немелде дүжүттү берип болур.

Тараады кызыы одуруглай азы белдирлештир чажарын 500 гектар чедирери нинти дүжүтке 1300 центнер немелде дүжүттү бөөр аргалыг. Оон ынай үрезинни яровизация (баш улур үндүргеш) кылгаш тарыыры дүжүттү бедидериниң чугула үүлү болур. Часкы өрөөн хар суун ажыглаарын болгаш кышкы уеде харны, тарылга шөлүнге кызырындырарын колхоз ам-даа ыракта четпес организастап турар.

Агротехниктиг курстарның кичээлдерин организастыр бедик шынарлыг чорудары улуг роль дыр. Мурнунда чылдарда агротехниктиг курска эвээш колхозчулар өөренип турган. Бедик дүжүттү чедип алырда агротехниканы шиңгээдип алыры эн чугула деп үвени колхозчулар билген. Бо чылын курета 25 колхозчулар өөренип турар.

Бедик дүжүттүң үндезини болур кур болгаш ангыс черлерни энир чылын эки шынарлыг андарган. Эрткен чылын куруктурган 980 гектар, кур 596 гектар черни андарып белеткээн болгаш 25 гектар черни Т. С. Мальцевтин чаа аргазын өзугаар чарган. Калинин аттыг колхоз оон бүүг колхозчулары бо чылын гектар бүрүзүнден-не ортумаа-биле 18—20 центнерден эвээш эвес дүжүттү алыр дээш бүүг күжүн салын турарлар.

М. БАКЧЕВНИКОВ,
Бай-Хаак МТС-тің көл агроному.

Малды хүр кыш ажырар дээш

Сүт-Хөл районуң «Большевик» көдөө ажыл-агый артели мал кыштагладыышкының чогуур үеинде организастыр чоруткан. Шөөр малды эки шынарлыг 7 кыштагларда тургускан. Шөөр малга сиген, саван сөөртүү-биле 7 шанактыг аттарны үскен. 11 тонна ажыг сигенни кыштагларда чедирген.

Дуржулгалыг малчын эш Чылбак 3 чыл иштинде хой кадарын, чыл-бүрүле малының чаш төлүн бүрүн камгалап ап турган. Ол ышкаш аныяк хойжу эш Дангыт-оол хой өстүрериниң дуржулгалыг малчыны болуп, каракуль уксаалыг хураганнарны менди доруктурун турар.

Колхозтун мыйыстыг бода малын 3 кезек черде кыштаглаткан. Аныяк инектер кадарчызы Норбу-Самбуу кыштаглаашкынга эки белеткенген. Төрүүр инектерге болгаш быыаларга 70 тонна сигенни сөөртүп белеткээн. Эш Норбу-Самбуу Бүгү-овилелдің көдөө ажыл-агый делгелгезинге чораан мыйыстыг бода малларны өстүрерин, кадарарын, продуктулуун бедидерин өөренип алган.

Ниитиниң малын кыштан хүр ажырар болгаш оон ажаалдазын улам-на эжиждер дугайында малчыннар арызында социалистиг чарышты калбартканнар.

Малчыннар ортузунга партияның политиктиг ажылын күштелдирер дээш партия эге организациязының секретары эш Өрге багай эвес ажылдан, малчыннарны үргүлчү кезин чоруп турар. Малчыннар ортузунга агитас-массалыг ажылдарны чорудары-биле эштер Ламба, Дыгыр, Дембирел оларны агитаторларга быжыглаан.

Д. СЮРЮН-ООЛ.

Тудуг ыяжын белеткеп турар

Чөөн-Хемчик районда «Искра» колхоз тудуг бригадазында 60 колхозчуларны быжыглаан. Бо чылын тудуг планында чуртталганың 60 бажыңнары болгаш өске-даа янзы-бүрү 10 тудугларны тулары көрүнген.

Тудуг бригадазынган 8 кижи декабрьде 5000 чудукту белеткээн ийикпе 300 чудукту сөөртүп, ак черге үндүрген болгаш 15 шанактыг аттар-биле 300 чудукту колхоз төвүнде чедирген. Тудуг бригадири эш С.Байырга баштаткан болук бир бажыңны тудуп дооскаш, машина гаражын тудуп эгелээн.

Колхозчулар 1000 чудукту 10 ажыл хүнүнде тудуг өлүнге сөөртүп чедирер сорулганы салып алган иденкейлиг ажылдап турарлар.

С. МАЖАА.

Парлалга чагылгазы

Бай-Тайга районуң Молотов аттыг колхозунда парлалга чагылгазы организастыр чоруп турар. «Шын» солунну 108, «Тываның аныяктары»—80, «Сылдысчыгаш»—113, шупту 326 кезек солун, сеткүүлдер чагытынган. Оларның иштинде чыл хуусаалыг чагылга 86 хуу болуп турар.

С. КҮДЕРЕК.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Көдөө ажыл-агый артелиниң Уставының хажыдыкчылары

Барыын-Хемчик районуң Ворошилов аттыг колхоз 1954 чылдың күскү дүжүт ажаан алышкынының үеинде улуг когаралга таварышканы колхозтун ажыл-агый санашкының кылганының түнелинде илерөөн.

Эрткен күскү тараа дүжүдүнден 505 тонна кызылтастың ис чок читкени комбайнның кезип, бастырган тараазының хүн демдеглелинден болгаш МТС биле колхозтун арызында керээ өзугаар күүсеткен ажылының хүлөөшкен актыларындан илерөөн.

Оон читкен чыллагааны болза, колхоз баштаар черинин чамдык ажылдакчыларындан эгелээн артельдің хөренгизиге хора чедирип турган чамдык ак-сеткилдиг эвес кижилерниң самчыгдалындан болган.

№ 1 хову бригадазының бригадири Хомушку Шыжаа, колхозчулар Монгуш Бюрбюжап, Дүктүг-оол олар боттарының кара туразы-биле 9 тонна арбайны, 9 тонна кызылтасты колхозчуларга бергеннер. Бригадир Шыжаа 1656 килограмм сорттуг кызылтасты Бюрбюжапка берген. Колхоз даргазы Селен, оон оралакчызы Чынан олар Ак-Товурак суурдан келген човаачыларга 36 кочал кызылтасты акшага сатканнар.

Бригадир Шыжаа баштаан хову бригадазынга ажылдап турган кезек кижилер колхозчулардан үш казыра, бир хойну 1096 килограмм тараага орнаан, ховуга соп чигеннер. № 1 хову бригадазының шаңында 134 тонна кызылтас хар адаанда бастына берген кушкаштар болгаш мал тоо болуп чыдар.

Хову бригадазының бригадири Хомушку Шыжаа биле колхозчу Монгуш Бюрбюжаптың колхозка чедирген когаралы хөрек кырында 2 тонна ажыг тараз болуп турар.

Үстүнде самчыгдакчыларның колхозка чедирген бүүг когаралын колхозтун ревизия комиссиязы районуң истелге черинге кирип бөөрге олар ону мынчага дээр истеп хынаваайн турарлар. Самчыгдакчыларны харыысалгаже кирерин хөй-ниити кеген турар.

В. ДАВАА.

Тудуг ажылының темпизин күштелдирер

Сүт-Хөл районда «Сталинчы орук» колхоз 1954 чылда тудуг ажылының планын күүсетпээн. Колхоз төвүнде тудуг материалын 1600 кубометр белеткээр турган, чүгле 700 кубометрин белеткээн.

Колхоз эртken чылын чуртталганың 28 бажыңнарын тудар турган, чүгле 7-ни туткан, оон ангыда уруглар яслизи, дарганнаар бажың, гараж болгаш өске-даа планда көрүнген тудугларның планы күүсетинмээн. Туттунган бажыңнарның шынары куду, ханалары үндүрүк, кирпик, техника талазы-биле шын эвес болуп турар.

Тудуг материалын белеткээри болгаш черле тудуг ажылын эжиждери дээш колхоз баштаар черинин чамдык ажылдакчыларындан эгелээн артельдің хөренгизиге хора чедирип турган чамдык ак-сеткилдиг эвес кижилерниң самчыгдалындан болган.

№ 1 хову бригадазының бригадири Хомушку Шыжаа, колхозчулар Монгуш Бюрбюжап, Дүктүг-оол олар боттарының кара туразы-биле 9 тонна арбайны, 9 тонна кызылтасты колхозчуларга бергеннер. Бригадир Шыжаа 1656 килограмм сорттуг кызылтасты Бюрбюжапка берген. Колхоз даргазы Селен, оон оралакчызы Чынан олар Ак-Товурак суурдан келген човаачыларга 36 кочал кызылтасты акшага сатканнар.

Бригадир Шыжаа баштаан хову бригадазынга ажылдап турган кезек кижилер колхозчулардан үш казыра, бир хойну 1096 килограмм тараага орнаан, ховуга соп чигеннер. № 1 хову бригадазының шаңында 134 тонна кызылтас хар адаанда бастына берген кушкаштар болгаш мал тоо болуп чыдар.

Хову бригадазының бригадири Хомушку Шыжаа биле колхозчу Монгуш Бюрбюжаптың колхозка чедирген когаралы хөрек кырында 2 тонна ажыг тараз болуп турар.

Үстүнде самчыгдакчыларның колхозка чедирген бүүг когаралын колхозтун ревизия комиссиязы районуң истелге черинге кирип бөөрге олар ону мынчага дээр истеп хынаваайн турарлар. Самчыгдакчыларны харыысалгаже кирерин хөй-ниити кеген турар.

В. ДАВАА.

Совет садыгның чурумун үреп турар

Бии-Хем районуң Өөк суурда магазин эргелекчизи эш Авдеев совет садыгның чурумунга таарышпас чүүлдерни кылын турар. Чүл дээрге, эш Авдеевтің ажыл шагында үргүлчү аргалар, эмирик садыгаар чоруктары хөй.

Бараан садарда ак сеткилдиг эвес болуп хереглекчилерни мегелеп турар. Чижээ, хамаалы Титовка 250 грамм спирт саткаш, 20 граммны чедир сатпаанны илерөөн. Мындыг чижектер оон ажылында чаңгыс улаа эвес.

Эш Авдеев магазинин доктаатка шактарында ажытпайн, эки туразы кээрге садыгаар, бак туразы кээрге садыгаайн турар. Ол, садыгта эки азы ховар бараннар келиргэ таныш-көрүштеринге садыг турганының фактылары кайы хөй.

Бии-Хем райпозунуң баштаар черн эш Авдеевтің ажылында бо четпестерни хынаан, анаа шыңгыы кеземчени көргүзери чугула.

П. ТКАЧЕНКО.

Үрезиннерни белеткевейн турар

Чаа-Хөл районуң Ленин аттыг колхозунуң баштаар чери келир чылга үрезин үруушкунунче кичээнгей салбайн турар.

Колхоз келир чыллың тарылгазынга 918 центнер кызылтас үрезини урар турган, ам чүгле 238 центнерни, а 300 центнер арбай үрезининден амдыгаа чедир чаңгыс-даа центнерни урбаан, ол ышкаш чиңгетараа, суда үрезиннери үрүнмээн. 250 центнер картофель үрезинин соок, багай черде уруп шыгжаанындан ам үрелип чыдар апарган.

М. ӨЛЧЕЙ-ООЛ.

Мал кыштагладыышкынында четпестерни узуткаар

Чаа-Хөл районуң Ленин аттыг көдөө ажыл-агый артелиниң мал фермазында чамдык малчыннар ниитиниң малын кыштан хүр ажырар дээш кызымаккай ажылдап турарлар. Чижээ, малдың кажаларын эки чылыглаанындан болгаш одарын эки таарыштырганындан Э. Бегзиниң ажаалгазында 380, И. Дамбаның ажаалгазында 360 баш хойларның, М. Даржазының хайгаарында 410 баш хураганнарның ажаалгазы эки, кышты хүр эрттирип турар. Ол малчыннар сигенни кыштаглаанче боттары сөөртүп ап турарлар.

Ферманың чамдык малчыннары боттарының изиг күзелин илередип, ниитиниң малының кыштагладыышкынын чедишкиниг чорудар дээш кызымак ажылдап турда, колхозтун даргазы эш Федотов, ферма эргелекчили эш Мандан-Хорлуу болгаш зоотехник эш Паршина олар мал кыштагладыышкынынче кичээнгей салбаны-биле малга чылыг, чырык, делгем кажаалар белеткетинмээн. Оон уламындан чамдык кадарчыларның ажаалгазында малдар арыш баксыран эгелээн.

Колхозтун Узун-Ойда бир кодан анай ларының кадарчызы эш Базыр-Хуурак харыысалга чок ажылдап турар. Оон ажаалгазында 70 ажыг баш анайлар арыш бакеыраан болгаш 30 анайлар соокка алыскаш өлген. Малдың кышкы байдалы бо хире бергедеп турда колхоз баштаар черн болгаш Чаа-Хөл МТС-тің тускай эртемниглери шыңгыы хемчеглерни албайн турар. Мал кыштагладыышкынында четпестерни доп-дораан узуткаар дугайында районуң партия, совет организациялары шалыкын хемчеглерни алыры негетинип турар.

Ниитилел амыдыралынга политэкономияның ужур-дузазы

Политиктиг экономия—ниитилел эртемнериниң бирөзи. Ол кижи төрелгеен ниитилелиниң хөгжүдезинин янзы-бүрү үечаалаларында ниитилел бүдүрүлгезинин болгаш материалдыг чаагайжылдарны хуваарының хоойлуларын өөренип турар.

Марксичи политиктиг экономия болза, марксичи-ленинчи теорияның чарылбас чугула кезээ болур. Ол ажылчын ангының болгаш оон партиязын ниитилел хөгжүдезинин хоойлуларының, ажылчы чоннарны капиталистиг күлдүгүн хостаары дээш, коммунистиг ниитилелди тургузары дээш демиселдің хоойлуларының билиглери-биле чепсегген турар.

ПОЛИТИКТИГ ЭКОНОМИЯНЫҢ ӨӨРЕНИР ҮҮЛҮ

Кандыг-даа ниитилелдің амыдыралының үндезини болза, материалдыг чаагайжылгаларны бүдүрери болур. Ынчалза-даа материалдыг бүдүрүлге ийи талаларлыг: бирөзи бойдусче, өскези ниитилелче угланган. Ол ийи талаларны тодаргайлап көрөлиңер.

Кижи күш-ажылдың чорудулгазында бойдуска саңлдар чедирбишаан, күш-ажылдың кандыг-бир чепсээниң дузазы-биле бодунуң амыдыралынга эргежок чугула материалдыг үүлдерни тып ап турар. Күш-ажыл болза, кижилерниң амыдыралының чаагаар болгаш эргежок чугула үүлү болур. Күш-ажыл, бүдүрүлге чорудулгазынга материал-техниктиг характерлиг янзы-бүрү дыка хөй сорулгалар тыптып келирлер.

Бүдүрүлгениң ол айтырыгларын политиктиг экономия өөренип көрүп турар эвес ирги бе? Чок, оларны эвес. Кижинин бойдус-биле материал-техниктиг демниг хөделишкининиң чорудулгазы болур күш-ажылдың чорудулгазын бойдустун болгаш техниканың өлөөн хөй эртемнери сонуургап турар. Ынчалзажок политиктиг экономияны материалдыг бүдүрүлгенин өске талазы: бүдүрүлгениң чорудулгазында кижилериң бот-бодунга хамаарылгазы, тодаргайлаарга, бүдүрүлге харылзаалары сонуургадып турар. «Политиктиг экономия мырыңай-ла «бүдүрүлгени» эвес, а кижилериң бүдүрүлге талазы-биле ниитилел харылзааларын, бүдүрүлгениң ниитилел тургузуун өөренип көрүп турар» (В. И. Ленин. Чог. том 3, арын 40—41).

Кижилер бойдуска саңлдарын чедирбишаан, оон-биле деңге бот-боттарынга базала саңлдарын чедиржип турарлар. «Деминг хөделип ажылдаары-биле болгаш боттарының ажыл-чорудулгазын удур-дедир солужары-биле кандыг-бир арга-биле каттыжын албайн чыткаш, олар бүдүрүп шыдавас,—деп Маркс айыткан.—Бүдүрүп үндүрер төлөөде кижилер тодаргай харылзаалларже болгаш хамаарылгаларже кирип турарлар, ынчаарга бойдуска оларның хамаарылгазы чүгле ол ниитилел харылзааларының болгаш хамаарылгаларының ачызы-биле турун турар, оон ачызы-биле бүдүрүлге бар болуп турар» (К. Маркс. Ф. Энгельс, «Шилип алган чогаалдар», 1952 ч. т. 1, арын 63).

Материалдыг үүлдериниң бүдүрүлгези кезээде ниити характерлиг болуп келген болгаш кезээде ындыг болур-да, кижи Робинзон Крузо ышкаш, кажан-даа ангыланчак чаасклан чурттап чорбаан болгаш бодунуң амыдыран чурттаары дээш чаасклаан демисежип көрбээн. Кижилер кезээде кады, коллективтиг чурттап база бойдус-биле кады, коллективтиг демисежип келген, ынчангаш оларның күш-ажылы, оларның материалдыг бүдүрүлгезинин чорудулгазы кезээде-ле ниитиниң хереө, кижиниң ниитилел ажыл-чорудулгазы болуп турган. Ол болза, кижи бүдүрүлгениң чорудулгазынга чүгле бойдус-биле хамаарылганы эвес, харын-даа өске кижилер-биле тодаргай хамаарылгаларны болгаш харылзааларны база-ла тургузуп турар дээрзин айтып турар-дыр. Ол хамаарылгалардың характери өскерлин турар, ынчаарга ол өскерилелер болза, кижиниң ниитилел амыдыралының бүүг тургузуунга шинтиирлиг саңлдарны чедирип турар дээрзин төөгү көргүзүп турар.

Бүдүрүлгениң чорудулгазында кижилериң арызына тыптып кээп турар ниитилел харылзаалары болза, ниитилел-төөгү эртемниңден ангыда өске кандыг-даа эртемниң, физиканың-даа, химияның-даа, материалдарның технологиязының-даа өөренир үүлү болуп шыдавас. Ындыг ниитилел-төөгү эртеми болза чогум-на политиктиг экономия болур.

Бүдүрүлге харылзаалары агаарда астына берген турар эвес, а бүдүрүкчү күштериниң тодаргай турум-байдалы-биле өөмектешкен турар. Ынчангаш политиктиг экономия оларны бүдүрүкчү күштерден хоорулчак кылдыр эвес, а оларның-биле харылзаштыр көрүп турар. Бүдүрүкчү күштер болгаш бүдүрүлге харылзаалары чангыс эптиг турун турар болгаш бот-боттарынга саңлдарлыг болуп хөгжүп турарлар. Олар чангыс эптиг болуп каттышкаш, политиктиг экономияда бүдүрүлге аргазы деп адап турар ол үүлдү тургузуп турар.

Бүдүрүлге харылзааларының характери ниитилелдің бүдүрүкчү күштериниң хөгжүдезинин деннелинден, тодаргайлаарга, күш-ажылдың чепсектериниң хөгжүдезинин деннелинден, кижилериң боттарының болгаш оларның бүдүрүлгечи хуржулгазының база күш-ажылга чанчылдарының хөгжүдезинден хамаржыр. Бүдүрүкчү күштер солутунарга, ниитилелдің базизи, экономиктиг тургузуу болуп турар бүдүрүлге харылзаалары базала оларның-биле дүүштүр өскерлин турар.

Бүдүрүлге харылзааларының үндезини болза, бүдүрүлгениң чепсектериниге (күш-ажылдың хереклеериниге болгаш чепсектериниге) өнчү болур. Ниитилел бүдүрүлгезинин бүүг характери, күш-ажылдың белен продуктуларын хуваарының болгаш оларны хереглээринин характери бүдүрүлге чепсектери кымның өнчүзүнде турарындан—түс-түс кижилерниң, ниитилелдің түс-түс бөлүктериниң, класстарының өнчүзүнде ийикпе азы бүүг ниитилелдің өнчүзүнде турарындан хамаржыр.

«Политиктиг экономияның өөренип көөр үүлү болза, кижилериң бүдүрүлгелиг, экономиктиг харылзаалары болур—деп И. В. Сталин айыткан.—Маңаа хамаржырлар болза: а) бүдүрүлге чепсекхереклеериниге өнчүнүң хевирлери; б) оон үнүп турар янзы-бүрү социал бөлүктериниң бүдүрүлгеге байдалы болгаш оларның бот-бодунга хамаржылгазы, азы Маркстың чугаалааны ышкаш: «бодунуң ажыл-чорудулгазын удур-дедир солужары»; в) олардан бүрүн хамаржыр продуктуларны хуваарының хевирлери. Бо бүүг каттышкаш, политиктиг экономияның өөренип көөр үүлү болуп турар».

БҮДҮРҮЛГЕ ХАРЫЛЗААЛАРЫНЫҢ КОЛ-КОЛ ХЕВИРЛЕРИ

Ниитилел хөгжүдезинин төөгүзү бүдүрүлге харылзааларының: баштайгы амыдырал-общиналыг, кул эдилелдиг, феодалдыг, капиталистиг болгаш социалистиг (коммунистиг) беш кол хевирлерин билир.

Баштайгы амыдыралдың общиналыг тургузуу болза, коллективтиг, деминг күш-ажылга болгаш бүдүрүлгенин чепсектериниге база күш-ажылдың продуктуларынга ниити өнчүге үндезилетинген турган. Бүдүрүкчү күштериниң хөгжүдезинин бүдүүлүк, кулу деннели-биле капсырлашкан, баштайгы амыдыралдың деннелиг хуваалдазы аңаа тергиндеп турган. Баштайгы амыдыралдың общиналыг тургузуунун үеинде эт-хөренги талазы-биле дең эвес чорук, бүдүрүлгениң чепсектериниге хуунуң өнчүзү турбаан, ангылар болгаш кижини кижи дарлаар чорук база турбаан.

Кул эдилелдиг тургузуг болза, бүдүрүлгениң чепсектериниге болгаш кулларга хуунуң кул эдилелдиг өнчүзүнге үндезилетинген турган. Ол ниитилелге удурланышкак ангылар: мөлчүкчүлер болгаш мөлчүткеннер (кул эдилекчилери болгаш кулдар) тыптып келген, ниитилелдің кул эдилээн эвээш кезиниң күш-ажылчы хөй кезиниң күчүлээриниң органы болур күрүне база-ла тыптып келген.

Феодалдыг тургузуг черге болгаш бүдүрүлгениң өске-даа чепсектериниге. хуунуң өнчүзүнге база бүдүрүлгениң ажылдакчызы—крепостной тараачынга долу эвес өнчүге үндезилетинген. Аңаа феодалдың өнчүзү-биле чергелештир, бүдүрүлге хереклеринге база бодунуң тускайлан ажыл-агыйынга тараачынның болгаш уе-дарганның үүрмек хуу өнчүзү база турун турар. Феодалдыг тургузугнуң кол хевири, кул эдилелдиг тургузугнуң ышкаш база-ла, удурланышкак ангыларын—мөлчүкчүлериниң болгаш мөлчүтүргеннериниң аразында эптеш чок демисел болуп турар.

Капиталистиг тургузуг үеинде бүдүрүлге харылзааларының үндезини болза, сөс кырында хостуг, ынчалза-даа бодунуң ажылчын күүнүн баран ышкаш садыглаар ужурга таварышкан—халезиленикчи ажылчыннарны мөлчүүрүнге ажыглатынып турар бүдүрүлгениң чепсектериниге хуунуң капиталистиг өнчүзү болур. Капиталистиг бүдүрүлге харылзаалары хөгжүдениң чогуур үе-чадазынга четкеш, бүдүрүкчү күштериниң характериниге дүүштестээн болгаш оларын-биле эптешпес чөрүлдөөже шилчээн. Ол эптеш чок чөрүлдөөниң илерөөшкини болза, капиталистиг ниитилелдің амыдыралының бүүг талаларын хаара тудуп турар мөлчүкчүлер-биле мөлчүтүргеннериниң аразында кадыг-дошкун ангы демисели болур. Капиталистиг тургузугну камгалаары-биле болгаш ниитилелдің күш-ажылчы хөй кезиин бастыпдорамчыдаары-биле буржуазия, буржуазияның диктатуразы болуп турар—күрүнени ажыглап турар. Эптеш чок ангы демисели дендин чидигленин, капитализмден социализмче революстуг ёзу-биле шилчиириниге чайлаш чок чедирип турар.

Социалистиг тургузуг болза, бүдүрүлгенин чепсектериниге ниитиниң өнчүзүнге үндезилетинген. Чаа, социалистиг бүдүрүлге харылзаалары болза, бүдүрүкчү күштериниң хөгжүдезиниге болгаш чоннуң ажыглал эдилели болур ниитиниң байлаазының өзүлдезинге кызыгаар чок делгемнерни берип турар. Социализм үеинде кижини кижи мөлчүүр чорук турбас, мөлчүкчү ангылар узуткатынган, ынчангаш ниитилел болза, янзы-бүрү кандыг-даа ангы талазы-биле ылгалдарны бүрүн узуткаарының оруу-биле хөгжүп турар. Социалистиг тургузугнуң тургусканы чаа хевириниң күрүнези болза, ниитилелдің хостуг ажылышчиларының холунда оон дузазы-биле коммунистиг ниитилелди тургузуп, ону даштыкы дайзынардан камгалап болур кол чепсек болуп турар.

Бүдүрүлге харылзааларының ол төөгүлүг хевирлериниң кайызы-даа канчаар тыптып база хөгжүп турарын, харылзаалардың бир хевириниң өске хевириниче шилчилгенин байдалы канчаар белеткетинин турарын, чүүн ужурунда ниитилел бүдүрүлгезинин бир хевирлери эргижиреп, өске хевирлери төрүтүүнүн база тиилеп турарын политиктиг экономия өөренип көрүп турар.

ЭКОНОМИКТИГ ХООЙЛУЛАРНЫҢ ОБЪЕКТИВТИГ ХАРАКТЕРИ

Бүдүрүлгениң ниитилел аргаларының хөгжүдези болза, таварылга болуп тургуетунган байдалдарга чагырткан чүве эвес-тир. Политиктиг экономияның өөредип турарын ёзугаар алырга, ол чорудулга хоойлу ёзугаар болур объективтиг характерлиг. Ынчангаш политиктиг экономия болза, ниитилел ол хоойлуларны бодунуң эрге-ажылынга таарыштыр ажыглап шыдаар болзун дээш, оларны билип алырын бодунун сорулгазы кылдыр салып турар.

Экономиктиг хөгжүдениң хоойлулары кижилериниң күзел-соруундан болгаш медерелинден хамаарышпас база бүүгне ийикпе азы кандыг-бир ниитилел органы оларны хевирлеп тургузуп шыдавас дээрзин политиктиг экономия тодаргайлап турар. Олар болза, материалдыг бүдүрүлгениң төөгүлүг хөгжүп турар байдалдарынга үндезилетинин объективтиг тургустунуп келирлер. Оон ангыда, чамдык экономиктиг хоойлулар бүдүрүлгениң бүүг-ле аргаларынга ниити болур, өскелери чүгле бүдүрүлгениң кайы-бир аргаларынга таарышкан болур болгаш оларның-биле кады тыптып кээп, оларның-биле кады илереп турар.

Ниити экономиктиг хоойлунуң чижээ болза, бүдүрүкчү күштериниң характеринге бүдүрүлге харылзааларының мынаныла дүгжүрүнүн хоойлузу болур, ол хоойлуну ёзугаар алырга, бир эвес бүдүрүкчү күштерге туруп турар бүдүрүлге харылзаалары дүгжүп турар болза, чүгле ынчан бүдүрүкчү күштер хостуу-биле хөгжүп шыдаар. Бүдүрүлге харылзаалары ниитилел бүдүрүлгезинин хөгжүдезинге идепкейлиг рольду ойнап, оон-биле кады бүдүрүкчү күштериниң хөгжүдезинге кол шимчедикчи болуп турар. Ынчалза-даа ол, амдыызында бүдүрүлге харылзаалары бүдүрүкчү күштерден хожудан калбайн база оларның хөгжүдезинге делгемнерни берип турда ыңдыг болур, кажан бүдүрүлге харылзаалары бүдүрүкчү күштерге дүүштестеп, оларның хөгжүдезинге шаптыктаашкын кылдыр хуула бергенде, ынчан ниитилел эргижирөөн бүдүрүлге харылзааларын, арте азы орай-даа бол, ап октаптар болгаш бүдүрүкчү күштериниң хөгжүдезинин чаа деннелинге дүгжүр чаа бүдүрүлге харылзаалары-биле солуур каантар. Удурланышкак ниитилелдериниң байдалдарынга эрги бүдүрүлге харылзааларын чаалары-биле солууру төөгүдүг эргежок чугулазы-биле революсчу арга-биле болдунар.

Ниитилел бүдүрүлгезинин хөгжүдезинин кайы-бир төөгүлүг үе-чадазынга таарышкан онзагай экономиктиг хоойлуларга

(Төнчүзү 4-ку арында).

Улус демократиязының чурттарында

Чехословакияның шахтёрларының күш-ажылчы чедишкиннери

ПРАГА. Чехословакияның шахтерлары хөмүр даш тывыжының чыл планын хуусазындан 13 хонук арте күүсеткен. Бүдүрүлге планын хуусаа бетинде дооскан 50 ажыг шахталар пландан ажыр бүдүн чартык миллион тонна хирэ хөмүр дашты казып тыскан.

Чехословак республикада бүгү-ле казып тывар хөмүр даштың дөрттүн үжүн берип турар. Островаа-Каравинский бассейнның дагжылары чылды алдарлыы-биле дооскан. Шахталарның хөй нуруузу декабрьның ортан үезинде-ле хөмүр дашты чыл онзалдазындан ажыр берип эгелээн.

(СЭТА).

Карточка системазын Румынияда дүжүргени

БУХАРЕСТ, декабрь 26. Румынияның телеграф агентилелиниң дыңнадып турары болза, Румынияның ажылчын партиязының Төп Комитединиң 1954 чылдың декабрь 25-те болган Пленуму чонну карточкалар, нормалар өзүгаар хандырарының системазын дүжүрер дугайында Румынияның ажылчын партиязының ТК-зының болгаш Румын Улус Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң доктаамал чугаалашкан болгаш чаңгыс эп-сеткил-биле бадылаан.

Румынияның ажылчын партиязының Төп Комитединиң 1953 чылдың августа болган калбак пленумунуң тургускан сорулгаларын чедишкиннинг күүсеткенинге үндезилээш, карточка системазын дүжүргеш, делгеренгей садыгга шилчиринин чугула байлаалдары чуртта тургустунганын доктаалда айтып турар.

1953 чыл-оннде деннээрге бо чылын тарылга шөлү калбарган, ооң дүжүттүү бедээн, тараа болгаш бобы культураларын нинти чыылдазы өскен. Хову ажылының көдүрлүүшкүнү, контрактация системазы болгаш көдээ ажыл-агый бүдүрүкчүлериниң материалдыг сонуургалын бедидер сорулга-биле партияның болгаш чазактың ап чоруткан хемчеглери мал ажылының хөгжүдезинге таарымчалыг салдарлыг болган.

1954 чылда күрүнө көдээ ажыл-агыйның социалистиг секторунга капитал салышкыннар болгаш чөлилер кылдыр алаан хөй хөренгилерни тускайлап берген болгаш ажылчы чон тараачыннарның хуу ажыл-агыйларынга идиг бөөр хемчеглерни алган.

1954 чылда калбак хереглелдиң үлетпүр баразаннарын бүдүрүп үндүреринге улуг чедишиннер чедип алдынгаа. Социалистиг секторда баразан саарылгазы (деннештирер өртектер-биле алырга) 1952 чылда 15 миллиард лей (акша) турганындан 1954 чылда 22 миллиард чедир өскен. Көдээ ажыл-агый бүдүрүкчүлериниң рынокка кирип турар көдээ ажыл-агый продуктуларының хемчээли база-ла көвүдээн.

1954 чылдың декабрь 26-дан эгелээш күрүнеиң чаңгыс аай өртектери-биле аъш-чемнин болгаш үлетпүр баразаннарының делгеренгей садыынга шилчиринин Румынияның ажылчын партиязының Төп Комитеди болгаш Румын Улус Республиканың Министрлер Чөвүлели доктаатган. Күрүне өртектериниң нинти деннелин садыгның социалистиг секторунда турып турар коммерческий өртектериниң деннелин өзугаар тургузар. Элээн хөй баразаннарга өртектерни 10—20 болгаш оон хөй хуу чиигеткен. Күрүненің чаңгыс аай өртектери-биле база карточкалар-биле садар садыг үезинде турып турган өртектериниң аразында ылгалды күрүне ажылчыннарга, албан хаакчыларга, пенсионерларга болгаш оларның өг-бүлелеринге акша компенсациязы хевирлиг кылдыр дуглаар апаар. Өөреникчилерге болгаш студентилерге стипендия чогууру-биле улгадыр.

Делгеренгей садыга шилчиир чорук Румын Улус Республиканың экономиказының хөгжүдезинге болгаш ажылчы чоннарның материалдыг болгаш культурлуг амыдыралының деннелин бедидеринге улуг ужур-дузалыг болуушкун болур деп доктаалда демдеглеп турар.

(СЭТА).

1955 чылда Албанияның улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң планы

ТИРАНА, январь 2. 1955 чылда күрүне планының кол-кол сорулгаларының дугайында Албанияның Улус Республиказының күрүненің план комиссиязының даргазы Спиро Колеканың Албанияның телеграф агентилелиниң корреспондентизинге чугаазын солуннар парлап үндүрген. Хоорайның болгаш көдээниң ажылчы чоннарының материалдыг болгаш культурлуг деннелин улам ыцай көдүрерин ажыл-агыйның янзы-бүрү адырларының планныг хөгжүүрүн хандырарын, үлетпүрү болгаш көдээ ажыл-агыйны хөгжүдериниң темпилериниң аразында турып турар деп эвес чорукту чайладыр сорулга-биле көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинин боттуг өзүлдези бо планда көрдүнүп турар деп Спиро Колека медеглээн. 1954 чылда бүдүрүп үндүрген үлетпүр продукциязының хемчээли-биле деннээрге 1955 чылда үлетпүр продукциязының хемчээли 15 хуу өзер. 1954 чыл-биле деннээрге үлетпүрүнүң кол-кол адырларының талазы-биле продукция бүдүрүп үндүрерин көвүдедири моон адаанда төлевилетинген: даг рудазының үлетпүрү 22 хуу, күрүнеге ужур-дузалыг бүдүрүлгелериниң 30 хуу, чурт үлетпүрүнүң 20 хуу, тывыш кооперациязының 10, хереглел кооперациязының 15 хуу болгаш оон-даа өске.

(СЭТА).

Вьетнамның улус армиязының дээди командылалының сагындырыг бижии

Индий-кыдат айтырыгның талазы-биле Женева чөвүлел хуралынга даргалар болуп турган ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри В. М. Молотовка болгаш Англияның даштыкы херектер министри А. Иденге Вьетнам талазы-биле Женева дугуржулгаларын үреп турарының айтырыгларынга хамаарыштыр Вьетнамның Демократтыг Республиказының чаззаның медеглелин болгаш Вьетнамның Улус армиязының дээди командылалының сагындырыг бижиин Вьетнамның Демократтыг Республиказының даштыкы херектер министри Фам Ван Донгтуң чорудуп бергени билдингир болгай. Вьетнамның Демократтыг Республиказының даштыкы херектер министри Фам Ван Донг Женева чөвүлел хуралының киржикчилери чурттарга медеглелдиң болгаш сагындырыг бижиктиң хоолгаларын чорудуп бөөрин Женева чөвүлел хуралының ол ийи даргаларындан дилээн.

Фам Ван Донгтуң дилээнин өзугаар ССРЭ-ниң ДХМ ол документилерниң хоолгаларын 1954 чылдың декабрь 28-те Кыдат Улус Республиканың, Американың Каттышкан Штаттарының болгаш Францияның чазактарынга чорудуп берген. Оон-биле кады ССРЭ-ниң ДХМ бо дугайын Великобританияның ССРЭ-де элчин черинге дыннаткан болгаш Великобританияның ДХМ айытынган документилериниң хоолгаларын Совет Эвилелиниң дипломатыг харылзаалар чок болуп турары Лаостуң, Камбоджаның болгаш Мурнуу Вьетнамның чазактарынга чорудуп бөөр дээринге бүзүрелин илереткен.

Фам Ван Донгтуң медеглелин совет парлалгага 1954 чылдың декабрь 10-да чарлаан.

Вьетнамның Улус армиязының дээди командылалының сагындырыг бижиин моон адаанда допчулап киирген.

Америк интервенционистиг бөлүктериниң ыйыышкыны-биле француз эвилелдиң чепсектиг күштериниң дээди командылалы Мурнуу Вьетнамның Иго Динь Дьем баштаан чазаның Женева дугуржулгаларынга чөрүшкек үүлгедиишкиннерин чажырып турар, ынчангаш дугуржулгаларны үрөөниниң бүгү харыысалганы чүктөөр апаар. Вьетнамга дайын чорудулгаларын соксадыр дугайында дугуржулганың 14 үүлүн болгаш Женева чөвүлел хуралының сөөлгү түңнел декларациязының 9 үүлүн үреп, Иго Динь Дьемниң чазаа улурланыышкынның патриоттуг дайынының киржикчилеринге болгаш Вьетнамның Демократтыг Республиказының талалакчыларынга удур Мурнуу Вьетнамда политиктиг террорну боттандырып турар. Дайын соксаанының соонда чүгле ийи айларның дургузунда безин француз эвилелдиң чепсектиг күштериниң эде бөлүглежишкининиң зоназынга дерзинлээшкиннериниң, тудуп хоругдаашкынларының болгаш өлүрүүшкүннериниң 709 таварылгалары болгулаан, оон түңнелинде 619 патриоттар өлүрткен, 2736 патриоттар балыглатырган болгаш 6112 кижи карабажыңнатырган.

Мурнуу Вьетнамның эрге-чагыргаларының терроржу үүлгедиишкиннериниң тоннуг фактыларын сагындырыг бижиктө чысхааган болгаш Мурнуу Вьетнамның чонунуң амыдыралы болгаш өнчүзү кыжаныышкында турып турар деп чүвени айтып турар. Француз эвилелдиң чепсектиг күштериниң эде бөлүглежишкининиң зоназында черле турза чогуур индивидуалдыг хосталгалар үзүткатынган. Сайгонда чамдык хамаарылга чок солуннар хагдынган. Мурнуу Вьетнамда эрге-чагыргалар чоокта чаа Сайгон-Шолон районда тайбың дээш шимчээшкиннинің күүсекчи комитединиң чеди кежигүннерин түдүп хоругдаар дугайында дужаал бергеннер.

Вьетнамның Улус армиязының дээди командылалы төп холушкак комиссияда француз эвилелдиң чепсектиг күштериниң дээди командылалының төлөлекчилеринге дерзинлээшкиннерге хамаарыштыр улурланыышкыннарны хөй удаа кылып келгенин, ынчалза-даа өске таланың чөпсүнчек чорук чогунуң хараазыбиле дугуржулгаларны күүседирининиң хөрөөнде байдал ыракта-ла экиживейн турар. Террорнуң кол политиказының чыллагаанны болза, америк интервенционистиг бөлүктер, француз шериг эрге-чагыргалары болгаш Иго Динь Дьемниң чаза чүгле ындыг политика Иго Динь Дьемниң эрге-чагыргага хевээр арттарынга болгаш Вьетнамга бүгү-нинти соңгулдалар чорударынга шаптыктаарынга дузалап шыдаар, ол политика тайбынче, хамаарыщпас чорукче, демократияже болгаш чаңгыс эп вьетнам улустуң бодунуң күзел-чүткүлүн илередиринге шаптыктаар деп санап турарында.

Женева дугуржулгаларын үрөөниниң үстүнде айытынган болгаш өске-даа барымдаалары Мурнуу Вьетнамны америк база кылдыр хуулдурарының талазы-биле Каттышкан Штаттарның агрессчи планының, Каттышкан Штаттарның Мурнуу-Чөөн Азияда чорудуп турар дайын белеткелиниң политиказының кезин болуп турар. Ол үрөөшкиннер Соңгу болгаш Мурнуу Вьетнамның аразынга, Вьетнамның болгаш Францияның аразынга таарымчалыг харылзааларны доктаалып турдуурынга шаптыктаарынче, Вьетнамның каттыжыышкынынга моондактаарынче угланган болгаш Индий-Кыдатка болгаш Мурнуу-Чөөн Азияга тайбынны быжыглаарынга Женева чөвүлел хуралынга таарыштыр турдуустунган байдалга улуг когаралды чедирип турар.

Женева дугуржулгаларын үрөөниниң ол барымдаалары вьетнам улустуң ортузунга киленнээшкининиң чалгын хайныктырган деп чүвени сагындырыг бижикте дыңнадып турар. Тайбың хамаарышпас, чорук, чаңгыс-эп болгаш демократия дээш демиселче вьетнам улустуң тура-соруу чайгылыш чок.

Вьетнамның Демократтыг Республиказының улус армиязының Дээди Командылалы Женева дугуржулгаларын үргүлүү үреп келгенинің үстүнде айытынган үүлдерин шиитпирлиг буруу шавар дугайын медеглеп, Женева дугуржулгалары күүсетинген турарын негеп тур.

(СЭТА).

Англияның көскү ажылдакчылары ССРЭ-биле чугаалажыышкыннар дээш демисежип турар

ЛОНДОН. «Дейли уоркер» солун Кентерберт хүрээзинин камбызы доктор Хьюлетт Джонсонуң болгаш Англияның өске-даа көскү хөй-нинти ажылдакчыларының кады кылган медеглелин парлаан, ында чугаалап турары болза: париж дугуржулгалары бадылатына бөөр таварылгада найырал дугайында англи-совет болгаш француз-совет хөрөөлерни күш чок болдурарының дугайында Совет чазактың сагындырыы Англияга шыңгыы кичээнгейни салып турар. Берлин чөвүлел хуралының соонда Совет чазак Чөөн-чүкке болгаш Барыын-чүкке, а ол ышкаш Германияның шериг эжелелин соседадырынга таарымчалыг хостут нинти-герман соңгулдаларны чорударының хевирлеринге хамаарыштыр дугуржулгаларны чедип алырының соңгулгазы-биле моон соңгааргы чугаалажыышкыннарже чаңгыс эвес удаа кыйгырып келген.

Бир-тээ Германияның чепсеглеииишкини ССРЭ-биле бистиң чээрби чылдагы хөрөөвистиң төнчүзүн көргүзүп турар болгаш эрткен чылдың дургузунда демдеглетинген англи-совет харылзааларның таарымчалыг хөгжүдезинге коргунчуг согуушкун болуп турар болганда, англи чазак ам-бо шиитпирлиг үеде Совет чазак-биле чугаалажыышкыннарны катап турдуурын шыдавас бе база нинти-герман соңгулдаларының болгаш Европаның айыыл чок чоруунуң дугайында айтырыгның талазы-биле кандыг-бир дүжүп беришкинни кылырын оралдажыр бе ынчаш?

Медеглелге ат салганнар болза: Хьюлетт Джонсон, сураглыг эртемден атомчу Эрик Бурош, депшилгелиг чугаалчы дээрги Барбара Дрейк, шажынчы Стэнли Эванс болгаш шажынчы Мейсер Вильсон.

(СЭТА).

Францияның национал хуралында

ПАРИЖ. Декабрь 30-де Париж шагыбиле 18 шак 50 минута турда хуралды даргалаан Ле Трокер бадылаашкынның дараазындагы түңнелдерин чарлаан: Мендес-Франстың чазаанга бүзүрел дээш 287 бадылаашкыннар берлиген болгаш 260 бадылаашкыннар удурланган.

Бадылаашкын түңнелдерин чарлаан соонда аңзы-бүрү политиктиг бөлүктериниң депутат олуттарындан «Германияны чепсеглээри чок болзун!» деп кыйгылар үнген. Париж дугуржулгаларынга улур бадылаан депутаттар герман милитаризмни катап турдуузары дээш боттарының бадылаашкыннарын берген кижилерге хамаарыштыр «өлүрүкчүлер» деп алгырып турган.

(СЭТА).

Мурнуу-Чөөн Азия чурттарының премьер-министрлериниң чөвүлел хуралы

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Декабрь 28 болгаш 29 хүннеринде Богор хоорайга (Индонезия) Индияның, Индонезияның, Бирманың, Пакистанның болгаш Цейлонуң премьер-министрлериниң чөвүлел хуралы болуп эрткен.

Ол конференцияга чугаалашкан кол айтырыг болза, Азия болгаш Африка чурттарының конференциязын чыылдырар дугайында айтырыг болган. Бо конференцияны бо чылдың апрельде Индонезияга чыылдырарын болгаш анаа Азияның болгаш Африканың 25 чурттарын чалаар деп премьер-министрлер шиитпирлээн. Чалаар чурттар болза: Кыдат Улус Республика, Вьетнамның Демократтыг Республиказы, Япония, Лаос, Камбоджа, Мурнуу Вьетнам, Филиппиннер, Тайланд, Непал, Афганистан, Иран, Ирак, Турция, Ливан, Сирия, Иордания, Сауд Аравиязы, Йемен, Египет, Судан, Ливия, Эфиопия, Төп Африка Федерациязы (Анаа Мурнуу Родезия, Соңгу Родезия болгаш Пьясаленд кирип турар), Алдын Эрик болгаш Либерия Индия, Индонезия, Бирма, Пакистан болгаш Цейлон бо чурттар—конференцияга организакчы чурттар болуп киржир.

Азияның болгаш Африка чурттарының конференциязы бүгү делегейге тайбыңның хөрөөнге, Африканың болгаш Азияның экономиктиг база социалдыг хөгжүдезиниң хөрөөнге дузалаар болгаш элээн каш тускай айтырыгларны оон иштинде колониализм, расизм болгаш национал онза эрге дугайында айтырыгны чугаалгажыр деп чөвүлел хуралдың дыңнадыында айтып турар.

Тайбынны камталаарының чугулазын болгаш индий-кыдат айтырыының талазы-биле Женева чөвүлел хуралының шиитпирлеринге үүлүүнүн илереткенин премьер-министрлер демдеглээннер. Соңуургалдыг бүгү талалар Женева дугуржулгаларын хүндүлээр болгаш күүседир илгелин олар илереткеннер.

Барыын Иранны Индонезия-биле катап каттыштырар дугайында Индонезияның негелдерин чөвүлел хуралдың киржикчилери деткээн, база ол ышкаш Тунис база Марокко улустарын олар деткинир дугайын медеглээннер.

Атомнуг болгаш водородтуг чепсектин шылгалдазын чорударының талазы-биле дүвүрөөшкинни премьер-министрлер илереткен болгаш мындыг янзылыг шылгалдаларны соскадырын негеп турганнар.

Азия чурттарының экономиктиг хөгжүдезинин чугулазын база чериниң бойдус байлактарын Азияның улустарының чаагай чуртталгазынга ажыглаарын дыңнадыгда база-ла демдеглетинген.

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Мурнуу-Чөөн Азия чурттарының премьер-министрлериниң чөвүлел хуралының доозулганының дугайында Джакартыга массалыг митинг болган, анаа Индонезияның президенти Сукарно база ол ышкаш Богорга чөвүлел хуралдың киржикчилери — премьер-министрлер чүве чугаалааннар.

Нинтилел амыдыралынга политэкономияның ужур-дузазы

(Төнчүзү).

хамыктың мурнунда, бүдүрүлгениң ук аргазының эң-не ханы утказын, эң-не кол хевирин илергейлеп база бүдүрүлгениң ол аргазының өске-даа бүгү-ле хоойлу өзугаар болуушкуннарын болгаш чорудулгаларын болунуң хөделишкиннери-биле тодаргайлап турар кол экономиктиг хоойлу хамааржыр. Хамаарышкан төөгүлүг байдалдарның үезинде нинтилел бүдүрүлгезиниң өчис сорулгазы болгаш ону чедип алырының чепсээ кол экономиктиг хоойлуга илереп келир. Чижээ, бүдүрүлгениң капиталистиг аргазы хөлезиленикчи күш-ажылды мөлчүүрүнге үндезилетинген. Оон тодаралыкчы сорулгазы болгаш кол шимчедикчи үүлү болза, немелде үнени бүдүрери болур. Ону чедип алырының чепсээ хөлезиленикчи күш-ажылды мөлчүүрү болур. Ындыгның төлөзүнде немелде үненин хоойлузу капитализмниң кол экономиктиг хоойлузу болур.

Бир эвес социалистиг нинтилелди ап көөр болза, бүдүрүлгениң чепсектеринге өнчүнүң чаа хевириниң болгаш бүгү экономиктиг базистиң өскерилгениниң ачызы-биле ында өске кол экономиктиг хоойлу тыптып келген болгаш хөгжүп, хөделип турар. Ол хоойлунуң ужур-утказы чүдел дээрге, дээди техникага үндезилээш, социалистиг бүдүрүлгени үзүктел чок өстүрүп база сайзырадып турган, бүгү нинтилелдиң доктаамал өзүп турар материалдыг болгаш культурлуг хереглелдерин максимальдыг хандырары болуп турар.

Бүдүрүлгениң төөгүлүг тодаргай арга бүрүзү-ле янзы-бүрү ажыл-агый хевирлериниң, эргиниң артыышкыннарының база келир үедеги үүлдериниң эге-үрезинин холушканының нарын болгаш удурланышкак чурумалы болуп турар. Политиктиг экономия болза, теоретиктиг шинчилеллериниң аргазы-биле экономиктиг фактыларның болгаш болуушкуннарның ол бүгү нарын холушкаанын артында турар кол, таарышкан хевирлерни ажыдып, тергиидеп турар бүдүрүлге харылзааларын тып, экономиктиг чорудулгаларның ханы утка-шынарын тодаргайлап турар. Ол ынчан, экономиктиг харылзааларны өөренип көөрүүге диалектиктиг болгаш төөгү материализмниң кол-кол үүлдерин ажыглавышаан, материалистиг диалектиканың методун ажыглап турар. Оон түңнелинде ол, экономиктиг хоойлулар болгаш бүдүрүлгениң ук аргазының экономиктиг харылзаалары, оон үндезин, характерлиг хевирлери теоретиктиг форма кылдыр илереп келир янзы-бүрү экономиктиг категорияларны (билиглерни) ажыллан үндүрүп турар.

Политиктиг экономия—нинтилел болгаш төөгү эртеми дээрзин көрүп турар-дыр бис, оон материалы төөгү талазы-биле өскерлип, оон өөренип турар хоойлулары төөгү талазы-биле шилчип турар, ынчангаш оон категориялары база-ла төөгүлүг. Ол, бүгү-ле үелерге болгаш бүгү-ле улустарга ажыктыг тааржыр ындыг категорияларны «ажылдап кылырын» чорудуп турар эвес, а кижи төрелгетен нинтилелиниң кудуку үе-чадалан дээди үе-чадаже шимчээшкининиң объективтиг хоойлу өзугаар болур чоруктарын ажыдып турар.

ЭКОНОМИКТИГ ЭРТЕМНИҢ ПАРТИЙЖИ ЧОРУУ

Политиктиг экономия партийжи, аңгы талазы-биле характерлир болбас аргажок. Нинтилелге, улурланышкак эрге-ажыктарлыг аңгылар турып турда, олар экономиктиг амыдыралдың болуушкуннарын тайылбырлаарын янзы-янзы кылдыр көөрү чайлаш чок. Янзы-бүрү—буржуазчы, биче-буржуазчы, пролетаржы, «политиктиг экономилар» ынчангаш тыптып келирлер. Ынчалза-даа ол болза, оларның шуптузу эртем талазы-биле деп үнелиг, деп эргелиг дээни ол эвес-тир. Карачаңгыс эртемниг хажык чок шынчы политиктиг экономия болза, чүгле пролетаржы, марксисчи-ленинчи политиктиг экономия-дыр. Чүге? Чүге дээрге, экономиктиг хоойлуларны болгаш белуушкуннарны анализтээрде база тайылбырлаарда ол, үе-шаа эрткен капиталистиг тургузугнун чөрүлдээлерин чаап чажырар сонуургал чок, нинтилелдиң эң-не депшилгелиг болгаш революсчу аңгызы—ажылчын аңгының эрге-ажыын барымдаалап турар. Капитализмниң оюлганнарын ажылчын аңгы дидим болгаш түүлунга чедир сойгалап, кижи төрелгетен нинтилелиниң эң-не депшилгелиг болаларын бодунуң аңгы талазы-биле негеделеринге, бодунуң идеологиязынга илередип турар. Ажылчын аңгы болза, эрги, ирэзи капиталистиг корум-чурумнарны революсчуг өзу-биле сый-шаварын негеп турар, кижи төрелгетенге чечеткелиишкинни, өзулуг аас-кежиин чедирер, четчип келген чаа үүлдүң эдилекчизи-дир.

Ийи системаларның—аныяк, өзүп турар социалистиг системаның болгаш өлүп бадып турар капиталистиг системаның—турып турарының амгы үезинде эртем өзузунуң экономиктиг теориязын буржуазиядаа, биче буржуазия-даа берип шыдаар шинээзи чок. Буржуазияның политиктиг экономиязы болза, капитализмниң камгалакчызы кылдыр шагда-ла дедир төрүүнне берген. Буржуаз политиктиг экономия бүдүрүлгениң капиталистиг аргазының иштики хоойлуларын эртем өзузу-биле объективтиг анализтээр байтыгай, харын монополистиг араатанзыг чорукту камгалаарын бодунуң сорулгазы кылдыр салып турар.

Ажылчын аңгының улуг башкылары—пролетаржы политиктиг экономияның үндезилекчилери Маркс биле Энгельс, оларның хөрөөнің гениймиг уламчылакчызы В. И. Ленин биле оон улуг соратниги болгаш өөреникчизи И. В. Сталин, чер кырында капиталистиг дарлалды туюлунга чедир узуткаары дээш, социализмниң база коммунизмниң долу типилегези дээш демиселге күчүлүг идейлиг чепсекти ажылчын аңгының болгаш күш-ажылчы кижи төрелгетенниң холунга тутсуп бергеннер. Буржуазия болгаш оларның эртемден оглан чалчалары, оларга өлүмнүг ол типилегелиг чепсектен коргуп-сүртеп, марксизмни «ойтур мавар», пролетаржы политиктиг экономияны «ойтур шавар» дээш, барла шаа-биле шырбайып турарлар. Ынчалза-даа марксисчи-ленинчи өөредиг кызыгаар чок күштүг, чүге дээрге, ол шынныг. Төөгүлүг дуржулга ол өөредигни хүнбүрүзүнде база базым бүрүзүнде бадыткап турар, ынчангаш ол бодунуң типилелгелиг базымын үргүлчүлевишаан турар.

Марксисчи-ленинчи политиктиг экономия болза, социалистиг революцияның эргежок чугулазының болгаш чайлаш чогунуң экономиктиг үндезилээшкинин берген. Маркстың ажытканы капитал чыылдазының хоойлуларының, капиталистиг чыылданың бүгү-нинти хоойлузунуң, капитализмниң хөгжүдезинің төөгүлүг угланышкынының анализи болза, буржуазиядан бүдүрүлгениң бүгү-ле чепсек-хереклелин революстуг өзу-биле хуваап алырының, капитализмден социализмче, пролетар диктатуразынче революстуг өзу-биле шилчиринин эргежок чугулазын болгаш чайлаш чогун эртем талазы-биле үндезилээринин болдунар аргазын берген. Империализм дээрге, капитализмниң хөгжүдезинде дээди болгаш сөөлгү чада болур деп айыткан ленинчи анализ болза, тускайлап алган чаңгыс капиталистиг чуртка социалистиг революцияның болгаш социализмнин типилегези баштай болдунарын база эргежок чугулазын үндезилээринин аргазын берген. Дыка хөй тодаргай төөгүлүг чылдагааннарның уламындан Россия баштайгы ындыг чурт болу берген, 1917 чылда Россияга болган Октябрьның типилегелиг социалистиг революциязы—нинтилел хөгжүдезинің экономиктиг хоойлуларын билириге үндезилетинген эртемниг баш бурунгаар көргүүшкүнүн ылап шынының тодаргай көргүзүү болган.

Марксисчи-ленинчи политиктиг экономия чаңгыс черге турбайн, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының шиитпирлеринге, Ленининиң өөреникчилериниң болгаш соратниктериниң—Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының, өске-даа чурттарының Коммунистиг болгаш ажылчын партияларының улуртукчуларының ажылдарынга чогаадыкчы өзу-биле хөгжүп турар. ССРЭ-ге коммунизмни боттарының сорук киришкининг күш-ажылы-биле турдуузуп турар совет улустуң коллективтиг дуржулгазы, а ол ышкаш социалистиг турдуузуушкунну чедишкининг чорудуп турар улус демократиязының чурттарының улустарының дуржулгазы оон хөгжүдезинге улуг ужур-дузалыг болуп турар.

Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүненің организастап база улуртуп турары совет улустуң күш-ажылы, улус демократиязының чурттарының улустарының күш-ажылы болза, социалистиг база коммунистиг турдуузуушкуннуң хоойлу өзугаар болур чоруктарны билип алырынга чаа-чаа үнер дөстерни берип турар, олардан политиктиг экономия болдунуң шинчилеллериниге, чаа экономиктиг болуушкуннарны теория талазы-биле түңнеп көөрүнге материалды ап турар.

ССРЭ-ге социализм турдуузуушкунуңуң төөгүлүг улуг дуржулгазы, база ол ышкаш улус демократиязының чурттарының дуржулгазы болза, бодунуң илерээшкини Коммунистиг партияның политиказындан тып турар эртем өзузунуң баш бурунгаар көрүүшкүнүнүң күжүн болгаш социализмниң объективтиг экономиктиг хоойлуларын эртем өзузу-биле көрүп билириниң ужур-дузазын каракка тодаргай көргүскен. Ол хоойлуларны нинтилелдиң эргеажыктарынга ажыглаар дээш, социализмниң хөгжүдезинің объективтиг экономиктиг хоойлуларының хөделишкининиң күжүн болгаш характерин ажылчын аңгы база оон партиязы билип ап болур болгаш билип алыр-даа ужуглуг ужурзин төөгүнүң дуржулгазы көргүскен. Социализмниң хөгжүдезинің хоойлулары болза, бойдустуң башкарылга чок күштери ышкаш, чаягаар, бот-агыышкын-биле хөделип шыдавас. Олар миллион-миллион улус массаларның ажыл-чорудулгазын дамчыштыр илереп келирлер. Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың политиказы болза, социализмниң экономиктиг хөгжүделлериниң хоойлуларын билип алырынга даянып турар, ынчангаш улустуң үндезин эрге-ажыктарын шын илергейлеп, массаларның идепкейлиг деткимчезин ажыглан турар.

Социалистиг турдуузуушкунга ажылчын аңгының удуртур ролюнуң эргежок чугулазының, социализмче болгаш коммунизмче чедишкининг бурунгаарлаарының бузулбас үндезини болур ажылчын аңгы биле тараачыннарның быжыг эвилелиниң эргежок чугулазының экономиктиг үндезилээшкинин политиктиг экономия берип турар.

Политиктиг экономия болза, коммунизм дээш демиселге чаа, мурнаачы чүүлүн эрги, үе-шаа эрткен чүүлүү типилээри дээш демиселинге кадрларны чепсеглеп турар.

Экономиктиг хоойлуларны коммунистиг турдуузуушкуннуң практиказынга идепкейлиг, чогаадыкчы хереглээнинин тодаргай үлегер-чижээ болза, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин болгаш улустуң хереглел үүлдериниң бүдүрүлгезин көдүрериниң сорулгазы ышкаш, ындыг төөгүлүг сорулганы шиитпирлээриниче угланган, Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың шиитпирлери болур. Чуртка көдээ ажыл-агыйның чиг-эдиниң болгаш аъш-чем аймаанын элбекшилин тургузар, калбак хереглел үүлдериниң бүдүрүлгезин дүрген хөгжүдер, совет баразан саарылгазын калбартыр болгаш чоннуң чаагай амыдыралын улам ыцай көдүрер чорук болза, бистиң чуртувустуң бурунгаар, коммунизмни тургузарынче улуг базымны кылырының аргазын бөөр. Социализмниң политиктиг экономиязы болза, ол орукта совет үүстүн мурнунда турып турар тодаргай сорулгаларны бистиң кадрларывыстың хандыр билип алырынга болгаш чазыг чок көөрүнге, практиктиг дуржулганы нинтилештирериниге, объективтиг экономиктиг хоойлуларның негелдериниге дүүштүр ол дуржулганы углап-баштаарынга болгаш оранизастаарынга дузалап турар.

А. КУЗНЕЦОВ.
экономика эртемнериниң кандидады.

Харыысалгалыг редактор Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКПИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62, харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының 3—68, партийжи амыдырал, пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, культура болгаш амыдырал килдистериниң болгаш бухгалтерияның—3—65, харыысалгалыг секретарының 4—98, иштики информация, чаза, үлетпүр транспорт килдистериниң—3—88.

ТС—01502. Культура эргелериниң типографиязы